

LAUKSAIMNIECĪBA

Diezgan neilgā laika posmā esam piedzīvojuši tik daudz dažādu notikumu un bijuši ierauti dažādu procesu virpulī... Lauksaimniecība ir ilgtermiņa bizness, ar ilgāku kapitāla apriti nekā citās biznesa nozarēs. Tāpēc pārmaiņas, kas notika pasaules kapitāla tirgū, strauji un sāpīgi ietekmēja pārtikas produkcijas ražotājus, īpaši tos, kuri bija virzīti uz eksportu. Straujas korekcijas pēdējo divu nedēļu laikā eksporta tirgos ieviesa arī dažu valūtu devalvācija...

Problēmas tiešām ir visiem – gan lieliem, gan maziem zemniekiem, jo atšķirībā no krīzes ietekmes vecajās dalībvalstīs, kur ekonomiski veiksmīgas un efektīvas saimniecības bija izveidotas jau pirms daudziem gadiem, jaunajās dalībvalstīs pēdējos gados bija jāveic lielas investīcijas. Latvijas saimniecības adekvāti reaģēja uz tirgu, veidoja biznesa plānus, ņēma kredītus... Faktiski šobrīd ir tā, ka tās saimniecības, kurām nav kredītu, nav arī nonākušas parādos. Taču tas ir mājīgi labums. Tās saimniecības, kuras nav ieguldījušas attīstībā, faktiski izdzīvo savus līdzekļus. Un cik gan ilgi tās varēs izvilkēt ar esošajiem ražošanas līdzekļiem, tik arī būs. Tām nebūs līdzekļu, lai pārfinansētu jaunu pamatlīdzekļu iegādi. Tāpēc šis ir brīdis, kad ir jāveic nopietna spēku konsolidēšana.

Protams, ikvienam Latvijas iedzīvotājam ir tiesības izmantot demokrātijas iespējas un paust savu viedokli gan mierīgākās, gan arī ne tik rāmās protesta akcijās.

Un tomēr. Es saprotu, ka emocijas ir tās, kas liedz uz visu paskatīties vēsu prātu... Bet neiedziļinoties sīkumos, gribu uzsvērt tikai to, ka pārmetumiem, ka esam vilcinājušies un novēloti sākuši kaut ko darīt, nav pamata. Mēs jau laicīgi gatavojām ekonomikas atbalstīšanas plānu, kas attiecās arī uz lauksaimniecības un pārtikas ražošanu. Tikko bija vairāk vai mazāk zināmi nosacījumi, ar kādiem SVF un ES aizdod naudu Latvijai, un bija skaidrs, ka tie nebūs tiešie finanšu instrumenti, tas ir, kredīti vai granti, ZM izstrādāja un iesniedza valdībā savu redzējumu. Tas notika krietni pirms protesta akcijām. Jo, protams, mēs uzskatām, ka, lai stabilizētu situāciju lauksaimniecības,

meža, pārtikas un zivsaimniecības sektoros, ir steidzami jāveic pasākumi, visiem iespējamajiem līdzekļiem atbalstot ražošanu. Un šo pasākumu īstenošanai ir jāatvēr papildus līdzekļi no Latvijai piešķirāmās starptautiskās palīdzības ekonomikas atveseļošanas mērķiem. Galvenie papildus nepieciešamie instrumenti situācijas stabilizēšanai lauksaimniecībā ir atbalsts kredītaistību atvieglošanai, atbalsts kredītu garantijām, atbalsts grūtībās nonākušu uzņēmumu restrukturizācijai un izmaiņas Eiropas Savienības (ES) un valsts atbalsta piešķiršanas nosacījumos, kā arī uzņēmējdarbību regulējošos normatīvos aktos. Plašāk ar ZM priekšlikumiem situācijas stabilizēšanai lauksaimniecībā jūs varat iepazīties LLKC vai ZM mājas lapā www.zm.gov.lv.

Lauksaimniecībai Latvijā ir nākotne, jo pārtika ir nepieciešama mums visiem. Mums ir vislabvēlīgākie klimatiskie apstākļi un vide, lai veiksmīgi ražotu veselīgu lauksaimniecības produkciju. Lauksaimniecība bija, ir un arī turpmāk būs tā nozare Latvijā, kas visaktīvāk un plašāk apgūst ES fondu atbalstu. Jā, droši vien, pašlaik notiekošais pasaulē un arī Latvijā ieviesīs korekcijas, nesīs pārmaiņas, bet es esmu pārliecināta, ka tie lauku saimnieki un uzņēmumi, kuri līdz šim ir pratuši vadīt savu biznesu prasmīgi, pārdomāti un profesionāli, pārcietīs arī šo laiku un, mēs visi kopā atradīsim iespējas, kā atvieglot to.

Šajā mirklī jo īpaši būtiska nozīme ir arī jums – Latvijas lauku attīstības konsultantiem. Jo jūs esat tie, kas ir vistuvāk iedzīvotājiem un saimniekiem laukos, jūs esat pirmie, kuri uzzina par visām viņu problēmām un priekiem. Jūs esat tie, kuriem jānodod lauksaimniekiem visā Latvijā informācija par notikumiem, aktualitātēm un lēmumiem ZM un valdībā. Starp LLKC filiālēm un pašvaldībām ir noslēgti beztermiņa līgumi, un ZM turpinās finansēt šo sadarbību.

Tāpēc es ļoti ceru, ka mūsu kopīgā darbība – ZM, LLKC un konsultantu starpā – būs sekmīga un produktīva. Vērsieties ZM, vērsieties LLKC, jautājiet, uzziniet, prasiet. Lai mums visiem veicas!

Zemkopības ministrijas valsts sekretāre
Dace Lucaua

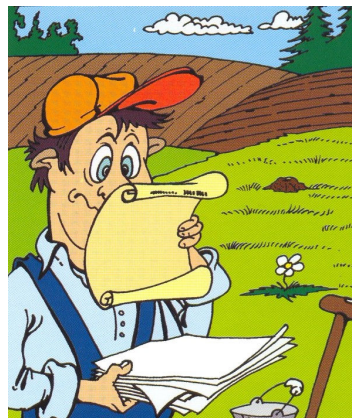
VALSTS UN ES ATBALSTS

PVTM par aitu mātēm

Lauku atbalsta dienests informē, ka saskaņā ar Komisijas 2007. gada 22. jūnija Lēmumu, ar ko Latvijai atļauj veikt valsts papildu tiešos maksājumus par 2007., 2008. un 2009. gadu, valsts papildu tiešajam maksājumam par aitu mātēm 2008. gadā tiek piemērots samazinājuma koeficients 0,80642.

Tas nozīmē, ka PVTM par aitu mātēm galējā likme ir aprēķināma, reizinot noteikto maksimālo 2008. gada likmi ar samazinājuma koeficientu, tas ir:

$$9,853200 \times 0,80642 = 7,945818 \text{ Ls uz dzīvnieku.}$$

VALSTS UN ES ATBALSTS

VPM un PVTM par laukaugu platībām samazinājuma koeficienti

Lauku atbalsta dienests informē, ka saskaņā ar Komisijas Regulas (EK) nr.1973/2004 4.pantu fiksētais samazinājuma koeficients Vienotajam platību maksājumam uz 2009.gada 30.janvāri ir 0,975535 un saskaņā ar Komisijas Regulas (EK) Nr.1973/2004 139.pantu fiksētais samazinājuma koeficients Papildus valsts tiešajiem maksājumiem par laukaugu platībām uz 2009.gada 30.janvāri ir 0,720376.

Tas nozīmē, ka galējā likme ir aprēķināma, reizinot noteikto maksimāli 2008. gada likmi ar samazinājuma koeficientu

- VPM galējā likme ir: $33,51 \times 0,975535 = 32,69018$ Ls/ha
- PVTM par laukaugu platībām galējā likme ir: $27,90 \times 0,720376 = 20,09849$ Ls/ha

LAUKU ATTĪSTĪBAS PROGRAMMA

Projektu pieņemšana LAP pasākumos – no 9. februāra

☑Lauku atbalsta dienests (LAD) izsludina atklāta konkursa projektu iesniegumu pieņemšanu Eiropas Savienības Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un Lauku attīstības programmas (LAP) pasākumam „Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem” saskaņā ar MK 2008. gada 11. novembra noteikumiem Nr. 938 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauku attīstībai kompensāciju maksājumu veidā pasākumam „Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem”” un MK 2008. gada 18. augusta noteikumiem Nr. 664 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu kompensāciju maksājumu veidā lauku un zivsaimniecības attīstībai”.

Projektu iesniegumu pieņemšana notiks no 2009. gada 9. februāra līdz 2009. gada 9. martam.

Pieejamais publiskais finansējums ir Ls 2 736 554 (divi miljoni septiņi simti trīsdesmit seši tūkstoši pieci simti piecdesmit četri lati).

Kārtā iesniegto projektu iesniegumu projektu īstenošanas beigu datums ir divu gadu laikā no līguma noslēgšanas dienas starp atbalsta pretendentu un LAD.

Projekta iesniegumi jāiesniedz LAD reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs: juridiskām personām – pēc juridiskās adreses, fiziskām personām – pēc projekta īstenošanas adreses.

☑LAD izsludina atklāta konkursa projektu iesniegumu pieņemšanu LAP pasākumam „Lauku saimniecību modernizācija” saskaņā ar MK 2008. gada 21. aprīļa noteikumiem Nr. 298 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu iesniegumu konkursa veidā lauku un zivsaimniecības attīstībai” un MK 2008. gada 21. aprīļa noteikumiem Nr. 299 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā pasākumam „Lauku saimniecību modernizācija””.

Piektās kārtas projektu iesniegumu pieņemšana notiks no 2009. gada 9. februāra līdz 2009. gada 9. martam.

Piektās kārtas pieejamais publiskais finansējums ir Ls 27 709 067 (divdesmit septiņi miljoni septiņi simti deviņi tūkstoši sešdesmit septiņi lati). Tas sadalīts pa LAD struktūrvienībām šādi:

LAD struktūrvienība	Finansējuma apmērs, Ls
Austrumlatgales RLP	4 413 831
Dienvidkurzemes RLP	4 857 143
Dienvidlatgales RLP	4 301 937
Lielrīgas RLP	1 801 742
Viduslatvijas RLP	2 937 219
Zemgales RLP	1 039 029
Ziemeļaustrumu RLP	2 892 289
Ziemeļkurzemes RLP	2 519 744
Ziemeļvidzemes RLP	2 946 133

Kārtā iesniegto projektu iesniegumu projektu īstenošanas beigu datums ir divu gadu laikā no līguma noslēgšanas dienas starp atbalsta pretendentu un LAD.

Projekta iesniegumi jāiesniedz LAD reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs – juridiskām personām pēc juridiskās adreses, fiziskām personām – pēc projekta īstenošanas adreses.

☑LAD saskaņā ar MK 2008. gada 21. aprīļa noteikumiem Nr. 298 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā lauku un zivsaimniecības attīstībai” un MK 2008. gada 7. jūlija noteikumiem Nr. 525 „Kārtība, kādā

piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā pasākumam „Pamatpakalpojumi ekonomikai un iedzīvotājiem”” izsludina Latvijas Lauku attīstības programmas 2007.–2013. gada pasākumam „Pamatpakalpojumi ekonomikai un iedzīvotājiem” projektu iesniegumu pieņemšanu.

Projektu iesniegumu pieņemšanu notiek sekojošās kārtās:

- 5. kārtā – no 2009. gada 9. februāra līdz 2009. gada 9. martam ar kopējo publisko finansējumu 6 000 000 (seši miljoni) latu apmērā;

- 6. kārtā – no 2009. gada 10. marta līdz 2009. gada 14. aprīlim ar kopējo publisko finansējumu 5 000 000 (pieci miljoni) latu apmērā.

Projektu īstenošanas beigu datums pasākumam ir divu gadu laikā no līguma noslēgšanas dienas starp atbalsta pretendentu un Lauku atbalsta dienestu.

Projektu iesniegumi jāiesniedz LAD reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs pēc atbalsta pretendenta juridiskās adreses.

☑LAD izsludina atklāta konkursa projektu iesniegumu pieņemšanu LAP pasākumam „**Tūrisma aktivitāšu veicināšana**” saskaņā ar MK 2008. gada 15. septembra noteikumiem Nr. 754 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā pasākumam „Tūrisma aktivitāšu veicināšana””.

Otrās kārtas projektu iesniegumu pieņemšana notiks no 2009. gada 9. februāra līdz 2009. gada 9. martam.

Otrās kārtas pieejamais publiskais finansējums ir Ls 1 277 059 (viens miljons divi simti septiņdesmit septiņi tūkstoši piecdesmit deviņi lati).

Kārtā iesniegto projektu iesniegumu projektu īstenošanas beigu datums ir divu gadu laikā no līguma noslēgšanas dienas ar Lauku atbalsta dienestu.

Projekta iesniegumi jāiesniedz LAD reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs: juridiskām personām – pēc juridiskās adreses, fiziskām personām – pēc projekta īstenošanas adreses.

☑LAD izsludina atklāta konkursa projektu iesniegumu pieņemšanu LAP pasākumam „**Atbalsts uzņēmuma radīšanai un attīstībai (ietverot ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanu)**” saskaņā ar MK 2008. gada 21. aprīļa noteikumiem Nr. 300 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā pasākumam „Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai (ietverot ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanu)””.

Ceturtais kārtas projektu iesniegumu pieņemšana notiks no 2009. gada 9. februāra līdz 2009. gada 9. martam.

Ceturtais kārtas pieejamais publiskais finansējums ir Ls 2 877 937 (divi miljoni astoņi simti septiņdesmit septiņi tūkstoši deviņi simti trīsdesmit septiņi lati).

Kārtā iesniegto projektu iesniegumu projektu īstenošanas beigu datums ir divu gadu laikā no līguma noslēgšanas dienas ar Lauku atbalsta dienestu.

Projekta iesniegumi jāiesniedz Lauku atbalsta dienesta reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs: juridiskām personām – pēc juridiskās adreses, fiziskām personām – pēc projekta īstenošanas adreses.

☞Projekta iesnieguma veidlapas, metodiskie norādījumi to aizpildīšanai un cita noderīga informācija ir atrodama LAD mājaslapā www.lad.gov.lv.

GRĀMATVEDĪBA UN NODOKĻI

Gada ienākumu deklarācijas aizpildīšana par 2008. gadu

☑Kam ir jāiesniedz gada ienākumu deklarācija?

Pienākumu iesniegt gada ienākumu deklarāciju nosaka likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”. Gada ienākumu deklarācija (turpmāk – deklarācija) obligāti jāiesniedz:

- saimnieciskās darbības veicējiem,
- nodokļu maksātājiem, kuriem ienākuma nodoklis nav ieturēts no visa apliekamā ienākuma,
- fiziskām personām, kuras guvušas ar nodokli apliekamus ienākumus ārvalstīs,
- fiziskām personām, kuras taksācijas gadā¹ guvušas neapliekamos ienākumus, kuri pārsniedz četrkārtotu taksācijas gadam noteikto neapliekamā minimuma apmēru (sastādot gada ienākumu deklarāciju par 2008. gadu, četrkārtots gada neapliekamais minimums ir 3840 lati (80 lati x 12 mēneši x 4)).

Gada ienākumu deklarāciju var sastādīt un iesniegt arī tās personas, kurām taksācijas gadā ir bijuši attaisnotie izdevumi par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem, kā arī personas, kurām iedzīvotāju ienākuma nodoklis avansā ir ieturēts vairāk nekā pienācās, nepiemērojot neapliekamo minimumu vai atvieglojumus pilnā apmērā.

☑Vai Gada ienākumu deklarācija ir jāiesniedz tad, ja ir tikai ienākumi no algotā darba?

Ja taksācijas gada laikā ir tikai algotā darbā gūti ienākumi, tad deklarāciju drīkst neiesniegt. Tomēr reizēm ir gadījumi, kad kāda iemesla dēļ darba vietā nav piemērots neapliekamais minimums un citi atvieglojumi pilnā apmērā – piemēram, darbinieks gada laikā ir mainījis darba vietu un no vienas darba vietas algas nodokļa grāmatiņu izņēmis 13. martā, bet otrā darba vietā to iesniedzis 1. jūnijā. Līdz ar to darba devēji atvieglojumus un neapliekamo minimumu ir piemērojuši:

- pirmajā darba vietā – par periodu no 1. janvāra līdz 13. martam;
- otrajā darba vietā – par periodu no 1. jūnija līdz 31. decembrim.

Tā kā neapliekamo minimumu var piemērot par visu gadu, tad nodokļu maksātājs var iesniegt gada ienākumu deklarāciju un saņemt atpakaļ pārmaksāto algas nodokli.

☑Gada ienākumu deklarācijas veidlapa

☞Saskaņā ar MK 2008. gada 22. decembra noteikumiem Nr. 1095 deklarācijas veidlapās ir veiktas vairākas izmaiņas, kā arī deklarācija ir papildināta ar diviem jauniem pielikumiem. Tāpēc pirms deklarācijas aizpildīšanas jāpārlicinās, vai veidlapa ir izmainīta atbilstoši pēdējiem grozījumiem MK noteikumos Nr. 41 „Noteikumi par iedzīvotāju gada ienākumu deklarāciju un tās aizpildīšanas kārtību”.

¹Taksācijas gads – gads, par kuru aprēķina nodokli

Deklarācijas veidlapa ir apstiprināta ar Ministru kabineta 2006. gada 10. janvāra noteikumiem Nr. 41 "Noteikumi par iedzīvotāju gada ienākumu deklarāciju un tās aizpildīšanas kārtību". Šie noteikumi nosaka arī deklarācijas aizpildīšanas kārtību.

Deklarācijas veidlapa sastāv no šādām sadaļām:

- Gada ienākumu deklarācija D;
- pielikums D1 "Taksācijas gadā Latvijas Republikā gūtie ienākumi",
- pielikums D2 "Fizisko personu (rezidentu) ārvalstīs gūtie ienākumi",
- pielikums D3 "Ienākumi no saimnieciskās darbības",
- pielikums D3¹ "Ienākumi no saimnieciskās darbības, ja nodokļa maksātāji kārtā grāmatvedību divkāršā ieraksta sistēmā",
- pielikums D4 "Attaisnotie izdevumi par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem",
- pielikums D5 „Saimnieciskās darbības ienākumu deklarācija nodokļa maksātājiem, kas maksā fiksēto ienākuma nodokli”,
- pielikums D6 „Nodokļa aprēķins ienākumiem, kuriem piemēro atšķirīgas nodokļa likmes”.

Kad un kur ir jāiesniedz deklarācija?

Deklarācija jāiesniedz Valsts ieņēmumu dienestā pēc nodokļu maksātāja dzīvesvietas ne vēlāk kā taksācijas gadam sekojošā gada 1. aprīlī (t.i., deklarācija par 2008. gadu jāiesniedz līdz 2009. gada 1. aprīlim).

Ja dzīvesvieta taksācijas gada laikā ir mainīta, tad deklarācija jāiesniedz vai jānosūta pa pastu uz Valsts ieņēmumu dienesta nodaļu pēc iepriekšējās dzīvesvietas. Ja, piemēram, 2008. gada maijā persona ir mainījusi dzīvesvietu no Jelgavas rajona Svētes pagasta uz Rīgas rajona Olaines pagastu, tad gada ienākumu deklarācija par 2008. gadu ir jāiesniedz Zemgales reģionālās iestādes Jelgavas nodaļā.

Iesniedzot deklarāciju, ieteicams sev paturēt vienu deklarācijas eksemplāru ar Valsts ieņēmumu dienesta atzīmi par tās saņemšanu.

Gada ienākumu deklarāciju ir iespējams iesniegt arī elektroniski, izmantojot Valsts ieņēmumu dienesta elektronisko deklarēšanas sistēmu (EDS).

Ja deklarācija obligāti nav jāiesniedz un nodokļu maksātājs to sagatavo tāpēc, lai atgūtu pārmaksāto nodokli, tad deklarāciju drīkst iesniegt visu pēctaksācijas gadu.

Ar ko sākt deklarācijas aizpildīšanu, un kādā secībā to aizpildīt?

Deklarācijas sastādīšanai nepieciešamie dokumenti un deklarācijas sastādīšanas secība ir atkarīga no tā, kāda veida ienākumus persona gada laikā ir guvusi.

Ja gada laikā ir saņemti ienākumi no citām personām, tad jāsameklē šo personu izsniegtie paziņojumi par algas nodokli, lai korekti varētu aizpildīt gada ienākumu deklarāciju, bet saimnieciskās darbības veicējiem jāveic grāmatvedības datu apkopošana, kā tas ir aprakstīts tālāk.

Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem, sagatavojot deklarāciju par 2008. gadu, ir dažas būtiskas izmaiņas, kas saistītas ar jaunu deklarācijas pielikumu ieviešanu.

Uzsākot deklarācijas sagatavošanu, vispirms aizpilda pielikumus D1, D2, D3 (vai D3¹, vai D5) un D4. Tad pilda deklarāciju D līdz 18. rindai, ja nepieciešams, aizpilda pielikumu D6 un pabeidz deklarācijas D sastādīšanu.

Pielikuma D1 aizpildīšana

Pielikums D1 ir paredzēts, lai norādītu Latvijā gūtos ienākumus, izņemot ienākumu no saimnieciskās darbības. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pielikuma D1 aizpildīšanas kārtībā nekādas izmaiņas nav notikušas. Viens no dokumentiem, pamatojoties uz kuru pielikumu aizpilda, ir darba devēja vai citas personas izsniegtais "Paziņojums par algas nodokli". Tā kā „Paziņojums par algas nodokli” satur līdzīgas ailes kā D1 pielikums, tad šīs veidlapas aizpildīšana ir vienkārša.

Ienākumu gūšanas vieta un veids	Bruto ieņēmumi	Neapliekamie ienākumi	Attaisnotie izdevumi			Izdevumi, kas saistīti ar ienākumu gūšanu	Apliekamie ienākumi, neatskaitot darba devēja veiktās iemaksas (2. – 3. – 4.c – 5.aile)	Avansā samaksātais (ieturētais) nodoklis
			darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	iemaksas privātajos pensiju fondos un dzīvības apdrošināšanas prēmijas	autoru izdevumi			
1	2	3	4a	4b	4c	5	6	7

Ailē „Bruto ieņēmumi” norāda visus – arī ar nodokli neapliekamos – taksācijas gadā gūtos ienākumus naudā, natūrā un pakalpojumu veidā, tai skaitā:

- darba samaksu,
- ienākumus no nekustamā īpašuma pārdošanas,
- ienākumus no personāla akciju atpirkšanas,
- konkursos un sacensībās saņemtās balvas,
- autoratlīdzību (honorāru),
- pensijas,
- slimības pabalstus,
- izložu un azartspēļu laimestus,
- ienākumu no līgumsabiedrības, personālsabiedrības,
- ienākumu no sadalītā lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības pārpalikuma,

- ienākumus no dzīvokļu īpašnieku kooperatīvās sabiedrības, automašīnu garāžu īpašnieku kooperatīvās sabiedrības, laivu garāžu īpašnieku kooperatīvās sabiedrības un dārzkopības kooperatīvo sabiedrību sadalītās peļņas, neapliekamos ienākumus.

Ailē „Neapliekamie ienākumi” norāda neapliekamos ienākumus, tai skaitā:

- dividendes no komercsabiedrības ienākuma,
- ienākumu no noguldījumiem un depozītiem kredītiestādēs,
- apdrošināšanas atlīdzības,
- ienākumus no valsts un pašvaldību parādzīmēm,
- normatīvajos aktos noteiktos pabalstus, kas izmaksāti no budžeta,

- no mantojuma gūto ienākumu,
- mācību iestāžu stipendijas,
- uzturlīdzekļus,
- no darba devēja saņemto bērū pabalstu, kura vērtība nepārsniedz 150 latu.

4.a ailē „Attaisnotie izdevumi – darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas” norāda valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (Paziņojuma par algas nodokli 8. rinda).

4.b ailē „Attaisnotie izdevumi – iemaksas privātajos pensiju fondos un dzīvības apdrošināšanas prēmijas” norāda darba devēja veiktās iemaksas privātajos pensiju fondos un dzīvības apdrošināšanas (ar līdzekļu uzkrāšanu) prēmijas likumā noteikto normu ietvaros (Paziņojuma par algas nodokli 9. rinda).

4.c ailē „Attaisnotie izdevumi – autoru izdevumi” norāda autoru izdevumus atbilstoši normatīvajiem aktiem par likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” normu piemērošanu (Paziņojuma par algas nodokli 10. rinda). Ailē „Izdevumi, kas saistīti ar ienākumu gūšanu” norāda ar maksājumu dokumentiem apliecinātos izdevumus, kas saistīti ar ienākumu gūšanu, nepārsniedzot 2. ailē norādīto summu. Ja ienākums gūts, pārdodot metāllūžņus un izdevumiem no šo ienākumu gūšanas piemēro likumā noteikto normu, šajā ailē ieraksta no ienākuma izmaksātāja izsniegtā paziņojuma 10. rindā norādīto summu. Ja ienākums gūts no izložu un azartspēļu laimestiem, šajā ailē norāda arī ar maksājuma dokumentiem apliecinātos izdevumus par piedalīšanos azartspēlēs vai izlozēs.

Ailē „Avansā samaksātais (ieturētais) nodoklis” norāda avansā samaksātās vai ieturētās iedzīvotāju ienākuma nodokļa summas par konkrēto ienākuma veidu (Paziņojuma par algas nodokli 12. rinda).

Ja persona deklarāciju sagatavo un iesniedz tikai tādēļ, ka taksācijas gadā gūto neapliekamo ienākumu apjoms pārsniedz četrcāršotu gada neapliekamo minimumu, tad pielikumā D1 drīkst norādīt tikai šos neapliekamos ienākumus.

Pielikuma D2 aizpildīšana

Pielikumu D2 aizpilda fiziskā persona, kura taksācijas gadā guvusi ienākumus ārvalstīs. Ja ienākumi ir gūti vienā vai vairākās ārvalstīs, par katru citā valstī gūto ienākuma veidu aizpilda atsevišķu pielikuma D2 rindu. Ārvalstīs gūto ienākumu un samaksāto nodokli ārvalstu valūtā pārrēķina latos pēc Latvijas Bankas noteiktā valūtas maiņas kursa attiecīgi ienākuma saņemšanas un nodokļa samaksāšanas dienā.

Pielikuma D3 aizpildīšana

Pielikumu D3 aizpilda tie nodokļa maksātāji, kas grāmatvedību kārtu vienkāršā ieraksta sistēmā. Ierakstus pielikumā veic, pamatojoties uz leņķemumu un izdevumu uzskaites žurnāla, kā arī citu grāmatvedības uzskaites reģistru datiem.

Pirms uzsākt pielikuma D3 aizpildīšanu, ieteicams veikt šādus sagatavošanas darbus:

- gada beigās jāpārbauda „leņķemumu un izdevumu uzskaites žurnālā” (turpmāk – žurnāls) ierakstītās summas, – vai tās ir norādītas pareizajās ailēs;
- jāpārbauda žurnāla aiļu kopsummas – lai atklātu, vai nav kādas matemātiskas kļūdas, kā arī jāsalīdzina, vai

žurnālā norādītais naudas atlikums bankas kontos sakrīt ar tām summām, kas ir norādītas bankas kontu izrakstos;

- jāveic pamatlīdzekļu, nemateriālo ieguldījumu, krājumu, naudas līdzekļu, lopu inventarizācija un jāsastāda inventarizācijas saraksti. Pirktie krājumi inventarizācijas sarakstā ir jānovērtē iegādes cenās, bet pašražotā produkcija un krājumi – pašizmaksā vai zemākajās tirgus cenās;
- ja atlikumā uz gada beigām ir pirkti krājumi (piemēram, lopbarība, minerālmēsli, augu aizsardzības līdzekļi u.tml.), tad inventarizācijas sarakstos iespēju robežās atsevišķi jānodala tie krājumi, par kuriem uz 31. decembri vēl nav samaksāts;
- jāaprēķina, cik daudz līdzekļu ieguldīts nepabeigto ražojumos (piemēram, rudens arumam, ziemāju sējumiem);
- jāsalīdzina ar darījumu partneriem parādu summas. Parādu salīdzināšanu veic, izsūtot darījumu partneriem salīdzināšanas aktus, kā arī salīdzinot darījumu partneru atsūtītajos salīdzināšanas aktos norādītās summas ar grāmatvedības datiem;
- jāpārbauda, vai visiem pamatlīdzekļiem un nemateriālajiem ieguldījumiem ir izrakstītas kartītes;
- jānoraksta tie pamatlīdzekļi, kuri inventarizācijā ir atzīti par nolietotiem un kurus vairs nav iespējams izmantot saimnieciskajā darbībā (piemēram, tie ir salūzuši un nav remontējami);
- jāaprēķina nolietojums pamatlīdzekļiem un nemateriālajiem ieguldījumiem;
- jāpārbauda, vai gada laikā ir bijuši izdevumi, kas attiecināmi uz vairākiem gadiem (piemēram, veikta augsnes kaļķošana);
- jāsameklē iepriekšējā taksācijas gada ienākumu deklarācija (ja tāda ir sastādīta), jo, iespējams, ka būs nepieciešams izmantot tajā norādīto informāciju;
- jāsadala žurnāla 20. ailē norādītie proporcionāli sadalāmie izdevumi;
- jāveic izdevumu precizēšana, pirms tos ieraksta pielikumā D3.

Proportionāli sadalāmo izdevumu sadalīšana

Tiem nodokļu maksātājiem, kuri veic gan lauksaimniecisko, gan cita veida saimniecisko darbību (piemēram, tehnikas pakalpojumu sniegšanu, kokapstrādi), uzsākot darbu pie gada deklarācijas sastādīšanas, jāsadala izdevumi, kuri uzrādīti žurnāla 21. ailē „Proportionāli sadalāmie izdevumi” (proportionāli sadalāmo izdevumu ailē žurnālā uzrādīti izdevumi, kas sadalāmi starp lauksaimniecisko ražošanu un citām nozarēm, piemērojot proporciju, jo gada laikā nav zināms, uz kuru nozari tie ir attiecināmi – piemēram, bankas pakalpojumi, sakaru izdevumi u.c.). Proportionāli sadalāmo izdevumu attiecināšanu uz lauksaimniecību un uz citām nozarēm paskaidro sekojošs piemērs.

Piemērs

Saimnieciskās darbības veicēja žurnālā 2008. gada beigās ir šādas žurnāla aiļu kopsummas:

Ailes Nr.	Ailes nosaukums	Summa, Ls
13.	Ieņēmumi no lauksaimnieciskās ražošanas	14 000
14.	Ieņēmumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem	3500
15.	Neapliekamās subsīdijas	4000
	(..)	
19.	Izdevumi, kas saistīti ar lauksaimniecisko ražošanu	7400
20.	Izdevumi, kas saistīti ar citiem saimnieciskās darbības veidiem	2400
21.	Proporcionāli sadalāmie izdevumi	7500

Proporcionāli sadalāmo izdevumu summa, kas attiecināma uz:

- lauksaimniecību:

$$7500 \times \frac{14000}{14000 + 3500} = 7500 \times 0.8 = 6000 ;$$

- citiem saimnieciskās darbības veidiem:

$$7500 - 6000 = 1500.$$

Tas nozīmē, ka taksācijas gadā nodokļu maksātājam izdevumi, kas saistīti ar lauksaimniecisko darbību, ir Ls 13 400 (7400 + 6000), bet izdevumi, kas saistīti ar citiem saimnieciskās darbības veidiem, ir Ls 3900 (2400 + 1500).

☑ Izdevumu precizēšana

Izdevumu precizēšana ir nepieciešama tādēļ, ka ne visi izdevumi ir uzskaitīti ieņēmumu un izdevumu žurnālā. Izdevumu precizēšanu parasti veic pēc tam, kad ir sadalīti proporcionāli sadalāmie izdevumi. Izdevumu precizēšanai var izmanto šādu tabulu, kuras veidlapa oficiāli gan nav apstiprināta, bet agrāk bija atrodamā Valsts ieņēmumu dienesta metodiskajos materiālos:

	Taksācijas gada izdevumi	
	Izdevumi, kas izdarīti taksācijas gadā, bet attiecas uz nākamajiem gadiem	
	Izdevumi, kas izdarīti iepriekšējos gados, bet attiecas uz taksācijas gada ieņēmumiem	
	Krājumu atlikums taksācijas gada sākumā	
	Krājumu atlikums taksācijas gada beigās	
	Pamatlīdzekļu un nemateriālo ieguldījumu nolietojums	
	Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, kas izdarītas taksācijas gadā, bet attiecas uz iepriekšējiem gadiem	
	Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, kas izdarītas nākamajā gadā, bet attiecas uz taksācijas gadu	
	Precizētie taksācijas gada izdevumi (1.-2.+3.+4.-5.+6.-7.+8. rinda)	

Tabulas rindā „Izdevumi, kas izdarīti taksācijas gadā, bet attiecas uz nākamajiem gadiem” norāda tos izdevumus, kas taksācijas gadā izdarīti (samaksāti), bet attiecas uz nākamajiem gadiem (piemēram, izdevumi kaļķošanai, ganību ierīkošanai, īres un nomas maksa, kas samaksāta par vairākiem gadiem uz priekšu u.tml.). Lai noteiktu, kāda daļa no izdevumiem jāattiecinā uz nākamajiem gadiem, taksācijas gadā samaksāto summu izdala ar gadu skaitu, uz kuriem šie izdevumi attiecas, un rezultātu pareizina ar to nākamo gadu skaitu, uz kuriem šie izdevumi attiecas.

Rindā „Izdevumi, kas izdarīti iepriekšējos gados, bet attiecas uz taksācijas gada ieņēmumiem” uzrāda taksācijas gada izdevumos iekļaujamos izdevumus, kas izdarīti iepriekšējos gados, bet attiecas uz taksācijas gada ieņēmumiem.

Lai atvieglotu informācijas iegūvi šīs rindas aizpildīšanai, grāmatvedībā būtu jāiekārto saraksts, kurā norāda:

- katrā gadā veiktos izdevumus, kuri attiecināmi uz vairākiem gadiem,
  - gadu skaitu, kurā izdevumi pakāpeniski sadalāmi,
  - katrā taksācijas gadā norakstīto izdevumu summu.
- Rindā „Krājumu atlikums taksācijas gada sākumā” uzrādītajai krājumu atlikumu vērtībai jāsakrīt ar krājumu atlikumu vērtību iepriekšējā gada beigās. Rindā „Krājumu atlikums taksācijas gada beigās” norāda samaksāto pirktu krājumu atlikumu vērtību un visu pašražoto krājumu atlikumu vērtību taksācijas perioda beigās.

Aizpildot tabulas 7. un 8. rindu, jāņem vērā, ka pašnodarbinātās personas sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas ir vienīgs maksājums, kuram netiek piemērots kases princips, jo uz taksācijas gada izdevumiem jāattiecinā sociālās apdrošināšanas iemaksu summa, kas par taksācijas gadu ir aprēķināta (nevis samaksāta). Piemēram, par 2008. gada 4. ceturksni sociālās apdrošināšanas iemaksas jāveic tikai 2009. gada janvārī un tādējādi tās žurnālā 2008. gadā nav uzrādītas, bet deklarācijā tās ir jāatspoguļo 2008. gadā un tāpēc šī summa ir jānorāda izdevumu precizēšanas tabulas 8. rindā. Savukārt, ja 2008. gada janvārī tika veiktas pašnodarbinātā sociālās apdrošināšanas iemaksas par 2007. gadu, tad šī summa ir jānorāda tabulas 7. rindā. Ja ieņēmumi saņemti tikai no lauksaimnieciskās darbības vai tikai no citas saimnieciskās darbības, tad izdevumu precizēšana tiek veikta, izmantojot tikai vienu tabulu.

Piemērs

Nodokļu maksātājs secina, ka uzreiz pa nozarēm (t.i., uz lauksaimniecību un uz citiem saimnieciskās darbības veidiem) nav iespējams sadalīt šādas summas:

Krājumu atlikums taksācijas gada sākumā	300
Krājumu atlikums taksācijas gada beigās	600
Pamatlīdzekļu un nemateriālo ieguldījumu nolietojums	1200
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, kas izdarītas taksācijas gadā, bet attiecas uz iepriekšējiem gadiem	30
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, kas izdarītas nākamajā gadā, bet attiecas uz taksācijas gadu	40

Pieņemsim, ka lauksaimniecības un citas saimnieciskās darbības ieņēmumu īpatsvars ir 80% no lauksaimniecības un 20% no citiem saimnieciskās darbības veidiem.

Par krājumu atlikumiem, pamatlīdzekļu nolietojumu un sociālās apdrošināšanas iemaksām, kuras precīzi nevar attiecināt uz vienu vai otru nozari, var sagatavot atsevišķu izdevumu precizēšanas tabulu:

Taksācijas gada izdevumi	-
Izdevumi, kas izdarīti taksācijas gadā, bet attiecas uz nākamajiem gadiem	-
Izdevumi, kas izdarīti iepriekšējos gados, bet attiecas uz taksācijas gada ieņēmumiem	-
Krājumu atlikums taksācijas gada sākumā	300
Krājumu atlikums taksācijas gada beigās	600
Pamatlīdzekļu un nemateriālo ieguldījumu nolietojums	1200
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, kas izdarītas taksācijas gadā, bet attiecas uz iepriekšējiem gadiem	30
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, kas izdarītas nākamajā gadā, bet attiecas uz taksācijas gadu	40
Precizētie taksācijas gada izdevumi (1.-2.+3.+4.-5.+6.-7.+8. rinda)	910

Aprēķinos iegūto skaitli no 9. rindas sadala proporcionāli ieņēmumiem:

- uz lauksaimniecību attiecināmā daļa:
 $Ls\ 910 \times 0.80 = Ls\ 728;$
- uz citiem saimnieciskās darbības veidiem attiecināmā daļa:
 $Ls\ 910 \times 0.20 = Ls\ 182.$

Sarežģītāka izdevumu precizēšana ir tiem nodokļa maksātājiem, kuri veic gan lauksaimniecisko, gan arī citu saimniecisko darbību, jo šajā gadījumā atsevišķi jāprecizē lauksaimniecības izdevumi un citu saimnieciskās darbības veidu izdevumi, sastādot divas izdevumu precizēšanas tabulas.

Vispirms jāizvērtē, kuri no precizēšanas tabulā iekļaujamiem izdevumiem ir uzreiz attiecināmi uz lauksaimniecību (piemēram, pašražotās lauksaimniecības produkcijas krājumi, lopbarība, tikai lauksaimniecībā izmantojamo pamatlīdzekļu nolietojums u.c.) un kuri – uz citām nozarēm (piemēram, preču krājumi tirdzniecībā, nolietojums tehnikai, ko izmanto pakalpojumu sniegšanai u.c.). Kā rīkoties šādos gadījumos, paskaidro šāds piemērs.

Pēc tam sagatavo lauksaimniecības izdevumu un citu saimnieciskās darbības veidu izdevumu precizēšanu divās atsevišķās tabulās. Iegūtās summas pieskaita izdevumu precizēšanas tabulas 1. rindā „Taksācijas gada izdevumi” norādāmajām summām:

- lauksaimniecības izdevumu precizēšanas tabulā pieskaita Ls 728;
- citu saimnieciskās darbības veidu izdevumu precizēšanas tabulā pieskaita Ls 182.

☑Vai ir jāveic ieņēmumu precizēšana?

Ieņēmumu precizēšana nav nepieciešama, jo taksācijas gada laikā žurnālā ir jābūt uzskaitītiem visiem saņemtajiem ieņēmumiem. Ieņēmumus no lauksaimniecības, ieņēmumus no citām nozarēm un saņemtās subsīdijas ieraksta šim nolūkam paredzētajās pielikuma D3 rindās.

☑Pielikuma D3 aizpildīšanas kārtība

Kad izdevumu sadalīšana un precizēšana ir izdarīta, pamatojoties uz ierakstiem žurnālā un izdevumu precizēšanas tabulās, veic ierakstus šādās gada ienākumu deklarācijas pielikuma D3 rindās:

- 01. rindā „Ieņēmumi no lauksaimnieciskās ražošanas” – taksācijas gada laikā gūtie lauksaimnieciskās ražošanas ieņēmumi, neskaitot subsīdijas, kas izmaksātas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai. Šeit norāda arī saņemto akcīzes nodokļa kompensāciju par dīzeļdegvielu. Šajā deklarācijas rindā norāda arī ieņēmumus no lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas
Lauku tūrisma pakalpojumi ir lauku teritorijās un lauku apdzīvotās vietās sniegtie viesu izmitināšanas pakalpojumi speciāli ierīkotās viesu izmitināšanas mītnēs vai citās pielāgotās telpās, kurās gultas vietu pamatskaits nepārsniedz 12 un gultas vietu papildu skaits nav lielāks par 6, kā arī ar tiem saistītie papildu pakalpojumi, kas balstās uz vietējiem kultūras un dabas resursiem. Ja nodokļu maksātāja saimniecībā, kas piedāvā tūrisma pakalpojumus, gultas vietu skaits ir lielāks nekā minēts iepriekš, tad ieņēmumi no lauku tūrisma ir norādāmi deklarācijā pie ieņēmumiem no citiem saimnieciskās darbības veidiem.
- 02. rindā „Izdevumi, kas saistīti ar lauksaimniecisko ražošanu” – izdevumi, kas attiecināmi uz lauksaimniecisko ražošanu (lauksaimniecības izdevumu precizēšanas tabulas rezultāts). Izdevumos iekļauj arī valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ko fiziskā persona maksājusi par sevi kā par pašnodarbinātu personu,
- 03. rinda – aprēķina rezultāts, no 01. rindas atņemot 02. rindu,
- 04. rindā „Neapliekamie ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas 3000 latu apmērā gadā” – norāda neapliekamos ienākumus no lauksaimnieciskās ražošanas. Ja 03. rindas rezultāts ir negatīvs, tad šo rindu neaizpilda. Savukārt, ja 03. rindas rezultāts ir mazāks nekā 3000 latu, tad šajā rindā raksta to pašu skaitli, kāds ir 03. rindā,
- 05. rindā – aprēķina rezultāts, no 03. rindas atņemot 04. rindu. Ja aprēķina rezultāts ir negatīvs, tad šajā ailē raksta „0”,
- 06. rindā „Iepriekšējo gadu zaudējumi no lauksaim-

nieciskās ražošanas, kurus sedz ar taksācijas gada apliekamajiem ienākumiem no lauksaimnieciskās ražošanas” ieraksta Pārskata par zaudējumiem no saimnieciskās darbības I daļas „Zaudējumi no lauksaimnieciskās ražošanas” 3. ailes summu. Šī summa nedrīkst būt lielāka par 05. rindā norādīto,

- 07. rindā – aprēķina rezultāts, no 05. rindas atņemot 06. rindu,
  - 08. rindā „Neapliekamie ienākumi” – subsīdijas, kas izmaksātas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai un saņemtais Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai (šeit norāda informāciju no ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnāla 15. ailes),
  - 09. rindā „Ieņēmumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem” – taksācijas gada laikā gūtie ieņēmumi no pārējiem saimnieciskās darbības veidiem,
  - 10. rindā „Izdevumi, kas saistīti ar citiem saimnieciskās darbības veidiem” – izdevumi, kas saistīti ar 09. rindā uzrādīto ieņēmumu gūšanu (citu saimnieciskās darbības veidu izdevumu precizēšanas tabulas rezultāts),
  - 11. rindā – aprēķinu rezultāts, no 09. rindas atņemot 10. rindu,
  - 12. rindā „Apliekamie ienākumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem” ieraksta 11. rindā aprēķināto starpību, ja tā ir pozitīvs skaitlis. Ja aprēķinātā starpība ir negatīvs skaitlis, minētajā rindā raksta „0”,
  - 13. rindā „Iepriekšējo gadu zaudējumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem, kurus sedz ar taksācijas gada apliekamajiem ienākumiem no citiem saimnieciskās darbības veidiem” ieraksta Pārskata par zaudējumiem no saimnieciskās darbības II daļas „Zaudējumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem” 3. ailes summu. Šī summa nedrīkst būt lielāka par 12. rindā norādīto,
  - 14.a rindā „To skaitā par pašu nodokļa maksātāju aprēķinātās un veiktās valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas” vēlreiz norāda valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ko fiziskā persona maksājusi par sevi kā par pašnodarbinātu personu, atbilstoši ceturkšņa ziņojumiem par pašnodarbinātā valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām,
  - 15. rindā „Apliekamie ienākumi no saimnieciskās darbības” – aprēķina rezultāts, saskaitot 07. un 14. rindu,
  - 16. rindā „Avansā samaksātais nodoklis vai patentmaksā” – saimnieciskās darbības veicēja taksācijas gada laikā nomaksātie iedzīvotāju ienākuma nodokļa avansa maksājumi vai patentmaksā, kuru saimnieciskās darbības veicējs ir iemaksājis pašvaldības budžetā.
- Nodokļu maksātājs, kurš veic gan lauksaimniecisko, gan citu saimniecisko darbību, var atsevišķi nenorādīt lauksaimniecības ieņēmumus un izdevumus, saskaitot tos kopā ar citas saimnieciskās darbības ieņēmumiem un izdevumiem. Šādā gadījumā visi ieņēmumi tiks norādīti 09. rindā „Ieņēmumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem”, bet izdevumi – 10. rindā „Izdevumi, kas saistīti ar citiem saimnieciskās darbības veidiem”. Tomēr jāņem vērā, ka tad nevarēs piemērot neapliekamo ienākumu no lauksaimnieciskās darbības 3000 latu apmērā.

Ieņēmumi no lauksaimnieciskās ražošanas	01	
Izdevumi, kas saistīti ar lauksaimniecisko ražošanu	02	
Ienākumi vai zaudējumi no lauksaimnieciskās ražošanas (01.-02.)	03	
Neapliekamie ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas 3000 latu apmērā gadā	04	
Apliekamie ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas (03.-04.)	05	
Iepriekšējo gadu zaudējumi no lauksaimnieciskās ražošanas, kurus sedz ar taksācijas gada apliekamajiem ienākumiem no lauksaimnieciskās ražošanas	06	
Apliekamie ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas, ņemot vērā iepriekšējo gadu zaudējumus no lauksaimnieciskās ražošanas (05.-06.)	07	
Neapliekamie ienākumi (subsīdijas, kas izmaksātas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai)	08	
Ieņēmumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem	09	
Izdevumi, kas saistīti ar citiem saimnieciskās darbības veidiem	10	
Ienākumi vai zaudējumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem (09.-10.)	11	
Apliekamie ienākumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem	12	
Iepriekšējo gadu zaudējumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem, kurus sedz ar taksācijas gada apliekamajiem ienākumiem no citiem saimnieciskās darbības veidiem	13	
Apliekamie ienākumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem, ņemot vērā iepriekšējo gadu zaudējumus no citiem saimnieciskās darbības veidiem (12.-13.)	14	
To skaitā par pašu nodokļa maksātāju aprēķinātās un veiktās valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	14a	
Apliekamie ienākumi no saimnieciskās darbības (07.+14.)	15	
Avansā samaksātais nodoklis vai patentmaksā	16	

Iepriekšējo gadu zaudējumu segšana

Ja iepriekšējos gados nodokļu maksātājam ir bijuši zaudējumi no lauksaimniecības vai no citiem darbības veidiem, tad šos zaudējumus turpmākajos gados sedz no ienākuma, ja tāds ir. Zaudējumus hronoloģiskā secībā var segt no nākamo 3 gadu apliekamā ienākuma, bet īpaši atbalstāmajās teritorijās² – no 6 gadu apliekamā ienākuma. Tātad 2008. gada deklarācijā var tikt segti 2005., 2006. un 2007. gada zaudējumi un kā pirmie ir jāsedz 2005. gada zaudējumi, tad 2006. un, visbeidzot, 2007. gada zaudējumi.

Iepriekšējo gadu zaudējumu parādīšanai pielikumā D3 ir atrodams „Pārskats par zaudējumiem no saimnieciskās darbības”, kurā atsevišķi norāda lauksaimniecības un citu nozaru zaudējumus.

Piemērs

Ja zemnieku saimniecībai zaudējumi no lauksaimniecības 2006. gadā bija Ls 300, 2007. gadā – Ls 450, bet, sastādot 2008. gada deklarāciju, pielikumā D3 ir apliekamais ienākums no lauksaimniecības Ls 280 apmērā, tad pārskatu par zaudējumiem aizpilda šādi:

Pirmstaksācijas gads, kurā zaudējumi radušies	Līdz taksācijas gadam nesegtie zaudējumi	Zaudējumu summa, par ko samazina apliekamo ienākumu taksācijas gadā	Zaudējumi, ko pārnes uz nākamajiem taksācijas gadiem
1	2	3	4
I. Zaudējumi no lauksaimnieciskās ražošanas			
2006	300	280	20
2007	450	-	450
Kopā:	750	280	470
II. Zaudējumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem			
Kopā:			

² Ja individuālais komersants, individuālais uzņēmums, zemnieku vai zvejnieku saimniecība ir reģistrēta un atrodas saskaņā ar Reģionālās attīstības likumu noteiktā īpaši atbalstāmajā teritorijā un par tā saimnieciskās darbības attīstības projekta atbilstību attiecīgās teritorijas attīstības programmai ir pieņemts lēmums MK noteiktajā kārtībā.

Zaudējumu pārskata abas daļas aizpilda šādi:

- 1. ailē „Pirmstaksācijas gads, kurā zaudējumi radušies” norāda gadu, kurā radušies zaudējumi;
- 2. ailē "Līdz taksācijas gadam nesegtie zaudējumi" ieraksta pirms-taksācijas gada (kurā ir radušies zaudējumi) pielikuma D3 3. rindā norādītos zaudējumus, kas samazināti par saņemto subsīdiju apmēru³, vai 11. rindā norādītos zaudējumus. Attiecībā uz nākamajiem pirmstaksācijas gadiem norāda pirmstaksācijas gada (gada pirms šī taksācijas gada) pārskata 4. ailē norādītos zaudējumus;
- 3. ailē „Zaudējumu summa, par ko samazina pielikamo ienākumu taksācijas gadā” norāda segtos iepriekšējo gadu zaudējumus no lauksaimnieciskās ražošanas vai citas saimnieciskās darbības zaudējumus;
- 4. ailē „Zaudējumi, ko pārnes uz nākamajiem taksācijas gadiem” norāda uz nākamajiem taksācijas gadiem pārskaitāmo zaudējumu apmēru, ko aprēķina kā attiecīgā taksācijas gada 2. un 3. ailē norādīto skaitļu starpību.

Pielikuma D3¹ aizpildīšana

Šī pielikuma veidlapa ir paredzēta tiem nodokļa maksātājiem, kas grāmatvedību kārtro divkāršā ieraksta sistēmā. Lai noteiktu ar nodokli pielikamo ienākumu, no

ieņēmumu un izdevumu pārskata tiek ņemta ieņēmumu un izdevumu starpība, kuru pēc tam koriģē par atsevišķiem izdevumu vai ieņēmumu posteņiem.

Pielikuma D4 aizpildīšana

Pielikumu D4 aizpilda nodokļa maksātāji, kuriem taksācijas gadā ir bijuši izdevumi par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem un kuri vēlas iekļaut šos izdevumus iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķinā. Pielikuma aizpildīšanai izmanto attaisnojuma dokumentus, kuri apliecina izglītības un ārstniecisko izdevumu samaksu (piemēram, kvītis, čekus, maksājuma uzdevumus, kredītiestādes rēķinu izrakstus). Par saviem un katra ģimenes locekļa attaisnotajiem izdevumiem aizpilda atsevišķu pielikumu D4.

Pielikumā D4 tabulā „Attaisnotie izdevumi par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem” aizpilda rindu „Taksācijas gads”, ja taksācijas gadā ir bijuši attaisnotie izdevumi par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem. Ja pirmstaksācijas gada deklarācijā tika aizpildīta pielikuma D4 7. aile „Uz nākamajiem taksācijas gadiem attiecināmie attaisnotie izdevumi (4.–6. aile)”, rindā „Pirmstaksācijas gads, kurā izveidojies attaisnoto izdevumu pārsniegums pār Ministru kabineta noteikto normu” aizpilda 4. un 6. aili.

	Attaisnotie izdevumi, uz kuriem attiecas Ministru kabineta noteiktā norma par			Izdevumi par ārstnieciskajiem pakalpojumiem, kurus atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem ir tiesības ietvert attaisnotajos izdevumos pilnā apmērā	Taksācijas vai pirmstaksācijas gadā attaisnotajos izdevumos ietvertie izdevumi par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem, neskaitot 5.aili (kopā ≤ 150 latu)	Uz nākamajiem taksācijas gadiem attiecināmie attaisnotie izdevumi (4. – 6.aile)
	izglītību	ārstnieciskajiem pakalpojumiem	Kopā (taksācijas gadā 2. + 3.aile; pirmstaksācijas gadā 7.ailes attiecīgā rinda pirmstaksācijas gada veidlapā D4)			
1	2	3	4	5	6	7
Taksācijas						
Pirmstaksācijas gads, kurā izveidojies attaisnoto izdevumu pārsniegums pār Ministru kabineta noteikto normu	x	x	x	x	x	x
1.	x	x		x		x
2.	x	x		x		
3.	x	x		x		
4.	x	x		x		
5.	x	x		x		
KOPĀ	x	x	x			x

³ Piemēram, ja 2006. gada deklarācijā zaudējumi no lauksaimniecības ir Ls 4000, bet subsīdijas saņemtas Ls 2500 apmērā, tad pārskatā par zaudējumiem par 2006. gadu norāda zaudējumus Ls 1500 apmērā (Ls 4000 – Ls 2500).

Rindu „Taksācijas gads” aizpilda šādi:

- 2. ailē „Attaisnotie izdevumi, uz kuriem attiecas Ministru kabineta noteiktā norma par izglītību” norāda ar attaisnojuma dokumentiem apliecinātus taksācijas gadā radušos izdevumus par izglītību, uz kuriem attiecas normatīvajos aktos par attaisnotajiem izdevumiem par izglītību noteiktā norma;
- 3. ailē „Attaisnotie izdevumi, uz kuriem attiecas Ministru kabineta noteiktā norma par ārstnieciskajiem pakalpojumiem” norāda ar attaisnojuma dokumentiem apliecinātus taksācijas gadā radušos izdevumus par ārstniecību, uz kuriem attiecas normatīvajos aktos par attaisnotajiem izdevumiem par ārstnieciskajiem pakalpojumiem noteiktā norma;
- 4. ailē „Kopā” ieraksta 2. un 3. ailē norādīto skaitļu summu;
- 5. ailē „Izdevumi par ārstnieciskajiem pakalpojumiem, kurus atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem ir tiesības ietvert attaisnotajos izdevumos pilnā apmērā” norāda ar attaisnojuma dokumentiem apliecinātus taksācijas gadā radušos izdevumus par plānotajām operācijām un zobārstniecības pakalpojumiem;
- 6. ailē „Taksācijas vai pirmstaksācijas gadā attaisnotajos izdevumos ietvertie izdevumi par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem, neskaitot 5. aili (kopā ≤ 150 latī)” norāda taksācijas gada attaisnoto izdevumu summu, par ko normatīvajos aktos par attaisnotajiem izdevumiem par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem noteikto normu ietvaros samazina aplikamo ienākumu taksācijas gadā (t.i., 4. ailē norādītos izdevumus taksācijas gadā, bet ne vairāk par 150 latiem);
- 7. ailē „Uz nākamajiem taksācijas gadiem attiecināmie attaisnotie izdevumi (4.–6. aile)” norāda uz nākamajiem taksācijas gadiem attiecināmo attaisnoto izdevumu summu (4. un 6. ailē norādīto skaitļu starpība).

Rindu „Pirmstaksācijas gads, kurā izveidojies attaisnoto izdevumu pārsniegums pār Ministru kabineta noteikto normu” aizpilda šādi:

- 1. ailē norāda pirmstaksācijas gadu, kurā izveidojies attaisnoto izdevumu pārsniegums pār normatīvajos aktos par attaisnotajiem izdevumiem par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem noteikto normu;

Saimnieciskās darbības ieņēmumi	01	
Nodoklis	02	
Avansā samaksātais nodoklis	03	

Pielikuma D5:

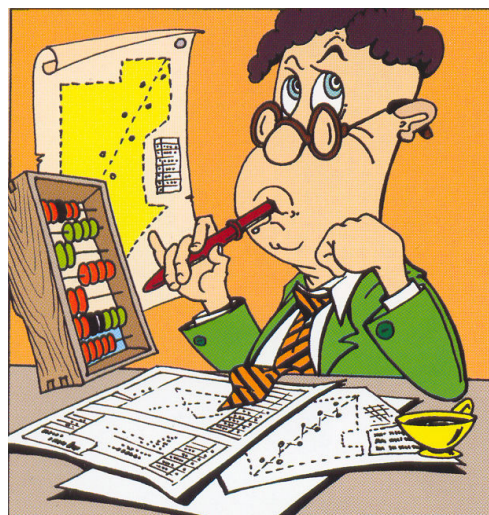
- 01. rindā norāda taksācijas gadā gūtos ieņēmumus no saimnieciskās darbības;
- 02. rindā norāda nodokļa summu, kura noteikta atbilstoši likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” pielikumā „Fiksētā ienākuma nodokļa par ieņēmumiem no saimnieciskās darbības apmēra noteikšana” norādītajai tabulai;
- 03. rindā norāda taksācijas gada laikā avansā samaksāto nodokli.

Deklarācijas D aizpildīšana

Deklarāciju D aizpilda, pamatojoties uz D1, D2, D3 (vai D3¹, vai D5) un D4 pielikumu.

- 4. ailē „Kopā”, aizpildot konkrētā taksācijas gada deklarāciju, ieraksta iepriekšējā gada deklarācijas pielikuma D4 7. ailē „Uz nākamajiem taksācijas gadiem attiecināmie attaisnotie izdevumi (4.–6. aile)” norādīto skaitli;
- 6. ailē „Taksācijas vai pirmstaksācijas gadā attaisnotajos izdevumos ietvertie izdevumi par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem, neskaitot 5. aili (kopā ≤ 150 latī)” ieraksta šīs rindas 4. ailē „Kopā” norādīto summu, ņemot vērā, ka 6. ailes visu rindu kopsumma nedrīkst pārsniegt 150 latus;
- 7. ailē „Uz nākamajiem taksācijas gadiem attiecināmie attaisnotie izdevumi (4.–6. aile)” norāda uz nākamajiem taksācijas gadiem attiecināmo attaisnoto izdevumu summu (4. un 6. ailē norādīto skaitļu starpība).

Attaisnoto izdevumu apmērs un to segšanas kārtība ir noteikta Ministru kabineta 2001. gada 31. jūlija noteikumos Nr. 336 „Noteikumi par attaisnotajiem izdevumiem par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem”.

Pielikuma D5 aizpildīšana

Šo pielikumu par 2008. gadu aizpilda pirmo reizi un tas ir paredzēts tiem saimnieciskās darbības veicējiem, kas maksā fiksēto nodokli.

Deklarācijas D aizpildīšana

Deklarāciju D aizpilda, pamatojoties uz D1, D2, D3 (vai D3¹, vai D5) un D4 pielikumu.

APLIEKAMIE IENĀKUMI:			
Latvijas Republikā gūtie apliekamie ienākumi (D1 6.ailes summa + (D3 15.rinda + 14.a rinda) + D3 ¹ 31.rinda)		01	
ārvalstīs gūtie ienākumi (D2 5.aile)		02	
KOPĀ (01. + 02.)		03	
NEAPLIEKAMIE IENĀKUMI			
(D1 3.ailes kopsumma + D2 5.aile + D3 04. un 08.rindas summa)		04	
ATTAISNOTIE IZDEVUMI:			
valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (D1 4.a ailes summa + D3 14.a rinda vai par pašnodarbināto personu, kura aizpilda D3 ¹ pielikumu, veiktās izmaksas)		05	
izglītības un specialitātes iegūšana, kvalifikācijas paaugstināšana un medicīnas un ārstnieciskie pakalpojumi (D4 6.ailes kopsumma)		06	
ārstnieciskie pakalpojumi, kuri atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem ir ietverti attaisnotajos izdevumos pilnā apmērā (D4 5.ailes kopsumma)		07	
ziedojumi un dāvinājumi		08	
privātajos pensiju fondos izdarītās iemaksas, apdrošināšanas prēmiju maksājumi atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu) un ieguldījumu fondu ieguldījumu apliecību iegādes izmaksas, ja šīs apliecības bijušas nodokļa maksātāja īpašumā vismaz 60 mēnešus (D1 4.b ailes summa + paša nodokļa maksātāja iemaksas, ieguldījumu fondu ieguldījumu apliecību iegādes izmaksas un dzīvības apdrošināšanas prēmiju maksājumi)		09	
KOPĀ (05. + 06. + 07. + 08. + 09.)		10	
GADA NEAPLIEKAMĀIS MINIMUMS			11
GADA NEAPLIEKAMĀIS MINIMUMS PENSIONĀRAM			12
ATVIEGLOJUMI:			
par apgādājamajiem		13	
par invaliditāti		14	
politiski represētajām personām		15	
nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem		16	
KOPĀ (13. + 14. + 15. + 16.)		17	
IENĀKUMI, NO KURIEM APRĒĶINĀMS NODOKLIS, KOPĀ			
(03. – 10. – 11. – 12. – 17.)		18	
NODOKLIS			19
AVANSĀ SAMAKSĀTAIS (IETURĒTAIS) NODOKLIS			
(D1 7.aile + D2 8. vai 10.aile + D3 16.rinda vai D3 ¹ 33.rinda, vai D5 03.rinda)		20	
PĀRRĒKINA REZULTĀTS (19. – 20.)			
Piemaksa (ja 19. lielāka nekā 20.)		21	
Pārmaksa (ja 20. lielāka nekā 19.)		22	
NODOKĻA SAMAKSAS TERMIŅŠ		23	
NODOKĻA SUMMA		24	

Deklarāciju D aizpilda šādi:

01. rindā „Latvijas Republikā gūtie apliekamie ienākumi” summē šādus deklarācijas pielikumos norādītos skaitļus:

- pielikuma D1 6. ailē „Apliekamie ienākumi, neatskaitot darba devēja veiktās iemaksas” norādīto kopsummu;
- pielikuma D3 15. rindā „Apliekamie ienākumi no saimnieciskās darbības” un 14.a rindā „To skaitā par pašu nodokļa maksātāju aprēķinātās un veiktās valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas” norādīto summu;
- pielikuma D3¹ 31. rindā norādīto starpību.

02. rindā „Ārvalstīs gūtie ienākumi” ieraksta pielikuma D2 5. ailē „Ārvalstī gūtie ienākumi – summa latos” norādītās summas (pārrēķinot latos), kuras saskaņā ar Konvenciju par dubultās aplikšanas ar nodokļiem un nodokļu nemaksāšanas novēršanu (turpmāk – nodokļu konvencija) nav atbrīvotas no iedzīvotāju ienākuma nodokļa samaksas Latvijas Republikā, kā arī summas, kas gūtas valstī, ar kuru Latvijai nav noslēgta nodokļu konvencija vai nodokļu konvencijas noteikumi nav piemēroti.

04. rindā „Neapliekamie ienākumi” summē šādus deklarācijas pielikumos norādītos skaitļus:

- pielikuma D1 3. ailē „Neapliekamie ienākumi” norādīto kop-summu;
- pielikuma D2 5. ailē „Ārvalstī gūtie ienākumi – summa latos” norādītās summas, kuras saskaņā ar nodokļu konvenciju, piemērojot atbrīvojuma metodi, ir atbrīvotas no iedzīvotāju ienākuma nodokļa samaksas Latvijas Republikā;
- pielikuma D3 04. rindā „Neapliekamie ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas 3000 latu apmērā gadā” un 08. rindā „Neapliekamie ienākumi” norādīto skaitļu summu.

05. rindā „Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas” summē šādus deklarācijas pielikumos norādītos skaitļus:

- pielikuma D1 4.a ailē „Attaisnotie izdevumi – darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas” norādīto kopsummu;
- pielikuma D3 14.a rindā „To skaitā par pašu nodokļa maksātāju aprēķinātās un veiktās valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas” norādīto summu;
- saimnieciskās darbības veicējs, kurš grāmatvedības uzskaiti veic divkārsā ieraksta sistēmā, norāda par sevi aprēķinātās un veiktās valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas kā par pašnodarbināto personu.

06. rindā „Izglītības un specialitātes iegūšana, kvalifikācijas paaugstināšana un medicīnas un ārstnieciskie pakalpojumi” iekļauj pielikuma D4 6. ailē „Taksācijas vai pirmstaksācijas gadā attaisnotajos izdevumos ietvertie izdevumi par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem, neskaitot 5. ailē” norādīto kopsummu (ja ir aizpildīti vairāki pielikumi D4 arī par ģimenes locekļu attaisnotajiem izdevumiem, tad norāda visu aizpildīto deklarācijas pielikumu D4 6. ailju kopsummu).

07. rindā „Ārstnieciskie pakalpojumi, kuri atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem ir ietverami attaisnotajos izdevumos pilnā apmērā” iekļauj pielikuma D4 5. ailē „Izdevumi par ārstnieciskajiem pakalpojumiem, kurus atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem ir tiesības ietvert attaisnotajos izdevumos pilnā apmērā” norādīto kopsummu (ja ir aizpildīti vairāki pielikumi D4 arī par ģimenes locekļu attaisnotajiem izdevumiem, tad norāda visu aizpildīto deklarācijas pielikumu D4 6. ailju kopsummu).

08. rindā „Ziedojumi un dāvinājumi” norāda ar dokumentiem apliecinātas summas, kas ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodotas Latvijas Republikā reģistrētām biedrībām, nodibinājumiem un reliģiskām organizācijām vai to iestādēm, kurām piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss saskaņā ar Sabiedriskā labuma organizāciju likumu, un budžeta iestādēm.

09. rindā „Privātajos pensiju fondos izdarītās iemaksas, apdrošināšanas prēmiju maksājumi atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu) un ieguldījumu fondu ieguldījumu apliecību iegādes izmaksas, ja šīs apliecības bijušas nodokļa maksātāja īpašumā vismaz 60 mēnešus” iekļauj pielikuma D1 4.b ailē „Attaisnotie izdevumi – iemaksas privātajos pensiju fondos un dzīvības apdrošināšanas prēmijas” norādīto summu un ar dokumentiem apliecinātas nodokļa maksātāja iemaksas privātajos pensiju fondos, ieguldījumu fondu ieguldījumu apliecību iegādes izmaksas un dzīvības apdrošināšanas (ar līdzekļu uzkrāšanu) prēmiju summas.

08. rindas un 09. rindas kopsumma nedrīkst pārsniegt 20 procentus no deklarācijas 03. rindā „Apliekamie ienākumi – kopā” norādītās summas.

11. rindā „Gada neapliekamais minimums” norāda neapliekamā minimuma apmēru taksācijas gadam. Gada neapliekamo minimumu nepiemēro par to taksācijas gada daļu, kurā nodokļa maksātājs ir bijis cita nodokļa maksātāja apgādībā. 2008. gadā gada neapliekamais minimums bija 960 lati (Ls 80 x 12 mēneši).

12. rindā „Gada neapliekamais minimums pensionāram” norāda visu saņemto pensijas apmēru – ja pensija piešķirta līdz 1996. gada 1. janvārim atbilstoši likumam „Par valsts pensijām” vai pensionāriem noteikto neapliekamā minimuma apmēru Ls 1980 (2008. gadā) – ja pensija piešķirta vai pārrēķināta pēc 1996. gada 1. janvāra atbilstoši likumam „Par valsts pensijām” vai tiek saņemta izdienas pensija vai speciālā valsts pensija.

13. rindā „Atvieglājumi par apgādājamajiem” norāda nodokļa atvieglojumu summu par apgādājamajiem taksācijas gadā. Ja persona visu taksācijas gadu ir bijusi nodokļu maksātāja apgādībā, tad 2008. gadā atvieglojums bija 672 lati (Ls 56 x 12).

14. rindā „Atvieglājumi par invaliditāti” norāda invalīdiem noteikto papildu atvieglojuma apmēru. 2008. gadā bija noteiktas šādas papildu atvieglojumu summas:

- Ls 1152 gadā – personai, kurai noteikta I vai II invaliditātes grupa;
- Ls 900 gadā – personai, kurai noteikta III invaliditātes grupa.

15. rindā „Atvieglājumi politiski represētajām personām” un 16. rindā „Atvieglājumi nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem” attiecīgi norāda politiski represētajām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem noteikto papildu atvieglojuma apmēru. 2008. gadā bija noteiktas šādas papildu atvieglojumu summas:

- Ls 1152 gadā – ja minētajai personai saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām” ir piešķirta pensija;
- Ls 2112 gadā – ja minētajai personai saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām” nav piešķirta pensija.

Turpmāko deklarācijas rindu aizpildīšanas kārtība ir atšķirīga no tās, kāda bija noteikta iepriekšējos gados.

18. rindu „Ienākumi, no kuriem aprēķināms nodoklis, kopā” aizpilda tikai tad, ja maksātājs nav guvis ienākumu, kuram piemēro 15% nodokļa likmi, un tajā norāda deklarācijas D 03. rindas summu, no kuras atņemta 10., 11., 12. un 17. rindas summa. Tie nodokļu maksātāji, kas ir guvuši ar 15% likmi apliekamus ienākumus,

pirms turpina aizpildīt atlikušās D deklarācijas ailes, aizpilda pielikumu D6.

19. rindā „Nodoklis” norāda:

- ja maksātājs nav guvis ienākumu, kuram piemēro 15% nodokļa likmi, – 18. rindas summas reizinājumu ar koeficientu 0,25;
  - ja maksātājs ir guvis ienākumu tikai no saimnieciskās darbības, – pielikuma D6 05. rindas summu;
  - ja maksātājs ir guvis ienākumus, kuriem piemēro atšķirīgas nodokļa likmes, un aprēķina proporciju, – pielikuma D6 05. un 08. rindas summu;
  - ja maksātājs ir guvis ienākumus, kuriem piemēro atšķirīgas nodokļa likmes, un tam nav jāaprēķina proporcija, – pielikuma D6 05. rindā norādīto summu, kurai pieskaitīta no pārējiem ienākumiem aprēķinātā nodokļa summa, kas aprēķināta, no deklarācijas D 03. rindas atņemot pielikuma D6 02. rindu un aprēķināto rezultātu reizinot ar koeficientu 0,25;
  - fiksētā ienākuma nodokļa maksātājs – pielikuma D5 02. rindā norādīto summu;
20. rindā „Avansā samaksātais (ieturētais) nodoklis” summē šādus deklarācijas pielikumos norādītos skaitļus:
- pielikuma D1 7. ailē norādīto avansā samaksāto (ieturēto) nodokli;

- mazāko no pielikuma D2 8. ailē „Ārvalstī samaksātais nodoklis – summa latos” vai 10. ailē „Nodoklis no ārvalstī gūtajiem ienākumiem (pēc Latvijas Bankas noteiktās likmes) – summa latos” norādītajām summām (par katrā ārvalstī gūto ienākumu), ja Latvijai ar attiecīgo valsti nav noslēgta nodokļu konvencija vai nodokļu konvencijas noteikumi nav piemēroti, vai noslēgtā nodokļu konvencija paredz kredīta metodes piemērošanu attiecībā uz ārvalstī gūto ienākumu;
  - pielikuma D3 16. rindā „Avansā samaksātais nodoklis vai patentmaksā” norādīto summu;
  - pielikuma D3¹ 33. rindā norādīto summu.
- Aizpildot 22. rindu „Pārmaksa”, ņem vērā, ka nav atmaksājama tā pārmaksātā nodokļa daļa, kas samaksāta ārvalstīs.

☑ Pielikuma D6 aizpildīšana

Šis pielikums pirmo reizi ir aizpildāms par 2008. gadu. Pielikumu D6 aizpilda maksātājs, kurš:

- gada laikā ir guvis ienākumus, kuriem piemēro atšķirīgas nodokļa likmes, vai
  - guvis ienākumus tikai no saimnieciskās darbības.
- Šo pielikumu neaizpilda fiksētā nodokļa maksātāji.

SUMMA, PAR KURU SAMAZINA APLIEKAMO IENĀKUMU (D 10. + 11. + 12. + 17.rinda)	01	
SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS IENĀKUMI (D1 6.ailē norādītie apliekamie ienākumi, no kuriem ieturēts nodoklis pēc 15% likmes, D3 14.a + 15.rinda vai D3 ¹ 31.rinda)	02	
SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS IENĀKUMU ĪPATSVARA KOEFICIENTS (02.rinda/D 03.rinda)	03	
SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS IENĀKUMI, NO KURIEM APRĒĶINA NODOKLI (02. – 01. x 03.rinda)	04	
NODOKLIS NO SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS IENĀKUMIEM (02.rinda x 0,15 vai 04.rinda x 0,15)	05	
PĀRĒJO IENĀKUMU ĪPATSVARA KOEFICIENTS (1 – 03.rinda)	06	
PĀRĒJIE IENĀKUMI, NO KURIEM APRĒĶINA NODOKLI (D 03.rinda – 02. – 01. x 06.rinda)	07	
NODOKLIS NO PĀRĒJĒIEM IENĀKUMIEM (07.rinda x 0,25)	08	

Pielikumu D6 par 2008. gadu aizpilda šādi:

- 01. rindā „Summa, par kuru samazina apliekamo ienākumu” norāda deklarācijā D norādīto attaisnoto izdevumu kopsummu (10. rindu), gada neapliekamo minimumu (11. rindu), un atvieglojumu kopsummu (17. rindu). MK noteikumos Nr. 41 ir noteikts, ka šajā rindā ieskaita arī gada neapliekamo minimumu pensionāriem (deklarācijas D 12. rinda), bet, pamatojoties uz VID Galvenās nodokļu pārvaldes skaidrojumu, 2008. gadā neapliekamo minimumu pensijām šeit neieskaita.
- 02. rindā „Saimnieciskās darbības ienākumi” norāda:
  - pielikuma D1 6. ailē norādītos apliekamos ienākumus, no kuriem ieturēts nodoklis pēc 15% likmes;
  - pielikuma D3 14.a rindā un 15. rindā norādīto summu – ja saimnieciskās darbības veicējs grāmatvedības uzskaiti veic vienkāršā ieraksta sistēmā;

– pielikuma D3¹ 31. rindā norādīto summu – ja saimnieciskās darbības veicējs grāmatvedības uzskaiti veic divkāršā ieraksta sistēmā.

- 03. rindā „Saimnieciskās darbības ienākumu īpatsvara koeficients” norāda ienākuma no saimnieciskās darbības (pielikuma D6 02. rinda) attiecību pret kopējiem ienākumiem, no kuriem ir atskaitīts deklarācijas D 12. rindā uzskaitītais gada neapliekamais minimums pensionāram (D6 02. rinda/D (03. rinda – 12. rinda)). Sākot ar 2009. gadu, no 03. rindas vairs nebūs jāatskaita neapliekamais minimums pensionāram. Rindas aprēķina rezultātu izsaka ar precizitāti līdz divām zīmēm aiz komata.
- 04. rindā „Saimnieciskās darbības ienākumi, no kuriem aprēķina nodokli” norāda starpību, kuru iegūst, no saimnieciskajā darbībā gūtā ienākuma (D6 pielikuma 02. rinda) atņemot pielikuma D6 01. rindas un 03. rindas reizinājumu;

- 05. rindā „Nodoklis no saimnieciskās darbības ienākumiem” norāda:
  - 02. rindas reizinājumu ar koeficientu 0,15, ja nav jāaprēķina proporcija;
  - 04. rindas reizinājumu ar koeficientu 0,15, ja aprēķina proporciju;*Proporcija nav jāaprēķina, ja apliekamais ienākums, kurš tiek aplikts ar nodokli pēc 15% likmes, taksācijas gada laikā nepārsniedz 600 latu. Ja ienākums, kas apliekams ar 15% likmi, pārsniedz 600 latus, tad ir jāaprēķina proporcija.*
- 06. rindā „Pārējo ienākumu īpatsvara koeficients” norāda atlikušo koeficienta daļu, kuru aprēķina, no skaitļa 1 atņemot 03. rindā norādīto saimnieciskās darbības ienākumu īpatsvara koeficientu;
- 07. rindā „Pārējie ienākumi, no kuriem aprēķina nodokli” norāda starpību, kuru iegūst no kopējiem apliekamajiem ienākumiem, kas norādīti deklarācijas D 03. rindā, atņemot 12. rindā uzrādīto gada neapliekamo minimumu pensionāriem, saimnieciskās darbības ienākumus, kas norādīti pielikuma D6 02. rindā, un pielikuma D6 01. rindas reizinājumu ar 06. rindu (D 03. rinda – D 12. rinda – D6 02. rinda – D6 01. x 06. rinda). Deklarācijā par 2009. gadu un turpmāk šajā aprēķinā vairs nebūs jāatņem neapliekamais minimums pensionāram.

Saimnieciskās darbības veicēji, kuriem nav jāaprēķina proporcija, aizpilda tikai pielikuma D6 02. un 05. rindu, kur 05. rindā norāda 02. rindas reizinājumu ar koeficientu 0,15.

Atviegloti noteikumi deklarācijas aizpildīšanai

Atsevišķām nodokļa maksātāju grupām ir atļauta vienkāršota deklarācijas aizpildīšanas kārtība. Šie atvieglojumi ir noteikti MK noteikumu Nr. 41 32.¹, 32.² un 32.³ punktā un ir piemērojami tikai tiem nodokļa maksātājiem, kas Latvijā ir guvuši ienākumus, no kuriem iedzīvotāju ienākuma nodoklis ir ieturams izmaksas vietā (piemēram, darba algu).

Atvieglojumi ir šādi:

- ja nodokļa maksātājs iesniedz deklarāciju, jo ir guvis neapliekamos ienākumus, kas pārsniedz četrkārtotu gada neapliekamo minimumu, tad drīkst aizpildīt tikai deklarācijas D 04. rindu „Neapliekamie ienākumi” un pielikumā D1 norāda tikai šos neapliekamos ienākumus;
- ja nodokļa maksātājs iesniedz deklarāciju, lai deklarētu attaisnotos izdevumus par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem, tad aizpilda deklarācijas D 06. rindu „Izglītības un specialitātes iegūšana, kvalifikācijas paaugstināšana un medicīnas un ārstnieciskie pakalpojumi” un 07. rindu „Ārstnieciskie pakalpojumi, kuri atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem ir ietverami attaisnotajos izdevumos pilnā apmērā”, kā arī aizpilda D4 pielikumu;
- ja nodokļa maksātājs iesniedz deklarāciju, lai deklarētu attaisnotos izdevumus par veiktajiem ziedojumiem un dāvinājumiem vai par izdarītajām iemaksām privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumiem, kas izdarīti atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu), var aizpildīt attiecīgi tikai deklarācijas D 08. rindu „Ziedojumi un dāvinājumi” vai 09. rindu „Privātajos pensiju fondos izdarītās iemaksas, apdrošināšanas prēmiju maksājumi atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu) un ieguldījumu fondu ieguldījumu apliecību iegādes izmaksas, ja šīs apliecības bijušas nodokļa maksātāja īpašumā vismaz 60 mēnešus”.

Sagatavoja LLKC
Grāmatvedības un finanšu nodaļas vadītāja
Linda Puriņa

Izdevumā Normunda Grickus zīmējumi

SVARĪGĀKIE DATUMI, KURUS LAUKU UZŅĒMĒJS NEDRĪKST AIZMIRST 2009. GADA MARTĀ

	Terminš	Februāris					Marts					Aprīlis			
		1	5	9	15	25	28	1	5	9	10	15	25	31	1
Platības maksājumi	Pēdējais datums, līdz kuram visa iegūtā raža jāpiegādā atzītam savācējam/pārstrādātājam, ar kuru noslēgts līgums, ja vēlas saņemt atbalstu par pārstrādei paredzēto aveņu un zemeņu platībām														
Papildu valsts tiesie maksājumi (PVTM)	Iesniegums PVTM par 2008. gadā nokautiem un eksportētiem liellopiem *														
	Lauku saimniecību modernizācija														
	Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem														
	Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai (ietverot ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanu)														
	Lauku attīstības programmas pasākumi														
	Atbalsts daļēji naturālo saimniecību pārstrukturēšanai														
	Tūrisma aktivitāšu veicināšana														
	Pamatpakalpojumi ekonomikai un ledzīvotājiem														
	Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu														
	Atbalsts piesārņoto vietu attīrīšanai														
Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda pasākumi															
Nacionālās Subsidijas	Piena lopkopība														
	Cūkkopība														
		Iesniegums par pārbaudāmā bulļa mēitu (pirmpieni)													
	Iesniegums šķirnes saimniecībām par jauncūku (cūciņu, kuliņi), kurai ir veikts produktivitātes tests														
	Iesniegums šķirnes saimniecībām par veccūku un vecveccūku sīvēnmāti, kura atražo vaislas cūciņas														
	Atbalsts par cūkkopības selekcijas organizācija iegādātu cūciņu un kuliņu produktivitātes uzskaiti														
Gramatveidība un nodokļi	Pievienotās vērtības nodoklis (PVN)														
	PVN mēneša deklarācija un maksāšanas termiņš														
	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis														
	Termiņš, līdz kuram jāinformē Valsts ienākumu dienests, ja nodokļa maksātājs izvēlas maksāt fiksēto iedzīvotāju ienākuma nodokli 2009. gadā														
	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis														
	Gada ienākumu deklarācija par 2008. gadu un avansa maksājumu aprēķins 2009. gadam														

* Iesniegums jāiesniedz ne vēlāk kā 6 mēnešus pēc liellopa nokaušanas vai eksporta

Terminš, kura laikā var iesniegt pieteikumu, iesniegumu vai atskaiti.

Iesniegumu un atskaīšu apkopošanas datums vai iesniegšanas beigu datums.

Tikai tām zemnieku saimniecībām, kuras šo termiņu PVN atskaīšu iesniegšanai ir saskaņojušas ar VID.

AUGKOPIĒBA

Daudzgadīgo energokultūru audzēšanas iespējas

Ziemeļeiropā un līdz ar to arī Latvijā praktiska nozīme ir divām daudzgadīgajām energokultūrām – kārkļu plantācijām un stiebrzāļu sējumiem. Pārējās augu sugas audzē galvenokārt izmēģinājumu līmenī eksperimentālās platībās. Latvijā veikti plaši kārkļu plantāciju ierīkošanas izmēģinājumi, lietojot Zviedrijā selekcionētu stādu materiālu, izstrādātās kūdras atradnēs ir ierīkoti atsevišķi izmēģinājumi miežabrāļu audzēšanai.

☑Kārkļu plantācijas

No viena hektāra kārkļu plantācijas vidēji iegūst aptuveni 7–14 t koksnes gadā. Pļaujot kārkļus reizi 3–4 gados, iegūst 28–40 t koksnes. Labākajās plantācijās biomasas pieaugums sasniedz 14 t gadā. Plantāciju izmantošana turpinās 20–25 gadus. Kurināmās koksnes audzēšana kārkļu plantācijās rūpnieciskā līmenī notiek Zviedrijā un Lielbritānijā. Šajās valstīs lielākā daļa no kārkļu plantācijām saimnieciski ir cieši saistītas ar ūdenssaimniecības uzņēmumiem, kas tām piegādā mēslojumu – notekūdeņu dūņas. Kārkļu plantāciju un citu energokultūru ieaudzēšanas potenciālu nosaka ne tik daudz lauksaimniecībā neizmantojamo zemju platība, cik mēslošanas līdzekļu (notekūdeņu dūņu, koksnes pelnu) pieejamība.

Audzēšanas tehnoloģija

Kārkļiem ir piemērotas platības ar neitrālu augsnes reakciju. Karbonātaugsnēs kārkļi aug lēnāk un vairāk cieš no slimībām. Kūdras augsnēs un iekultivētās augsnēs ar augstu organiskās vielas saturu grūtības var radīt nezāļu ierobežošana, bez tam kūdras augsnes ziemā bieži vien nesasalst, kas padara neiespējamu kārkļu mehānisku nopļaušanu. Plantāciju ierīkošanai nav piemērotas ielejas, kurās uzkrājas aukstais gaiss un biežāk novērojamas pavasara salnas. Plantācijai jāatrodas ne vairāk kā 50 km attālumā no plānotās kurināmā patēriņa vietas. Parasti praksē izmanto tā saukto divrindu stādījumu, kad šaurākais attālums starp rindām ir 0,7–0,75 m, platākais – 1,5 m; attālums starp spraudeņiem rindās – 0,5–0,6 m. Izmantojot šo shēmu, vienā hektārā apstādīšanai nepieciešami 12–15 tūkst. spraudeņu. Augsni sagatavo tāpat kā graudaugiem, tomēr ieteicams veikt dziļāku kultivēšanu. Rudenī pirms salnām augsni uzar 20–25 cm dziļumā, bet neilgi pirms stādīšanas to kultivē vai frēzē. Latvijas lauksaimniecībā neizmantojamās augsnes ir stipri piesārņotas ar nezāļu sēklām, tāpēc ieteicams pirms kārkļu plantācijas ierīkošanas platību vienu vasaru paturēt melnajā papuvē.

Kārkļus audzē no spraudeņiem, ko gatavo no viengadīgiem dzinumiem. Parasti izmanto 10–12 cm garus un vismaz 8 mm resnus spraudeņus, ko stāda zemē vertikāli tā, lai virs augsnes paliktu ne vairāk kā 2–3 cm. Latvijā vēlākais veiksmīgākais stādīšanas laiks ir jūnija vidus. Šajā laikā stādītajās platībās kārkļu ieaugums ir 90–98 %.

Gadā augošanai kārkļu plantācijai uz 1 ha nepieciešams aptuveni 60–100 kg slāpekļa, 10–15 kg fosfora un 35–50 kg kālija. Mēslojumu iestrādā pēc kārkļu nopļaušanas, vienlaicīgi dodot 3–5 gadu normu. Notekūdeņu dūņas satur augiem nepieciešamo slāpekli un fosforu. Kālija normas nodrošināšanai nepieciešams augsni mēslot ar pelniem vai kāliju saturošiem minerālmēsliem.

Pirmajā ziemā pēc iestādīšanas kārkļus parasti apgriež, lai veicinātu to zarošanos un veselīgu bezzarainu dzinumu attīstību.

Atkarībā no augšanas intensitātes vidējais plantāciju mūža ilgums ir 20–30 gadi. Pēc tam plantāciju ražība samazinās un tās jāatjauno vai zeme jāatgriež lauksaimnieciskajā ražošanā. Izmantojot plantācijas kurināmās koksnes ieguvei, vidējais biomasas pieaugums gadā ir 8–10 t sausnas. Vienā aprītē vidēji iegūst 28–30 t sausnas, bet plantācijas mūža – 200–300 t sausnas.

Kārkļu pļaušana parasti notiek ziemas mēnešos (novembrī – martā) pēc lapu nobiršanas un līdz jauno lapu plaukšanai. Vēlāka vai agrāka pļaušana arī iespējama, bet tā var negatīvi ietekmēt plantāciju un šķeldas kvalitāti. Pļaušanas laikā zemei ir jābūt sasalušai, it īpaši ja plantācija ir ierīkota pārmitrās augsnēs. Pretējā gadījumā tehnika bojā kārkļu sakņu sistēmu un veicina slimību izplatību.

☑Miežabrālis

Miežabrālis ir daudzgadīga energokultūra, kas piemērota audzēšanai mērenajā klimata joslā. Somijā vidējā miežabrāļa ražība vidēji ir 6–8 t sausnas no hektāra. Vienā laukā stiebrzāles ražo vismaz 12 gadus, pēc tam platība ir jāatjauno vai jāizmanto citiem mērķiem.

Audzēšanas tehnoloģija

Latvijā miežabrālis ir izplatīts slapjās pļavās, kas veidojušās upju un ezeru palienēs, aizaugušās vecupēs un dīķos, ieplakās un reljefa pazeminājumos uz slapjām kūdras augsnēm, joslās gar ūdensteču un ūdenstilpju krastiem. Miežabrāļa audzes parasti aizņem nelielas platības. Miežabrāļa audzēšanai ir piemērota gandrīz jebkura mitra un auglīga augsne. Tas ir ļoti izturīgs pret applūšanu (stiebru stadijā – līdz pat 49 dienām, dīgstu stadijā – 35–49 dienas, sēklas – 35–56 dienas). Miežabrālis ir izturīgs pret augstām temperatūrām, tomēr visaktīvāk tā augšana notiek mērenā temperatūrā (ap 20 °C). Ziemā tas ir salcietīgs. Pēc izturības pret zemām temperatūrām miežabrāli pieskaita ļoti salcietīgiem daudzgadīgiem zālaugiem. Uzskata, ja kādā platībā nevar audzēt miežabrāli, tad ir ļoti iespējams, ka tur nevar audzēt nevienu lauksaimniecības kultūraugu, tomēr miežabrālis nav piemērots sāļainām augsnēm.

Augsne ir jāgatavo iepriekšējā gada rudenī, veicot vienkāršu aršanu un ienesot augsni mēslojumu. Biežāk izmantotais mēslojuma veids ir sadzīves notekūdeņu dūņas, kūstmēsli un koksnes pelni. Ja augsnes kaļķošanai izmanto koksnes pelnus, tie iestrādājami kopā ar dūņu mēslojumu. Dūņas un pelnus var sajaukt vēl pirms iestrādāšanas augsni dūņu pagaidu uzglabāšanas poligonā. Aizzēlušās platībās augsne turama melnajā papuvē vienu vasaru, lai iznīcinātu nezāļu sēklas. Miežabrāli sēj vēl rudenī vai agri pavasarī, ieteicamā izsējas deva 5,6–7,8 kg/ha, bet kūdras augsnēs ieteicamā izsējas norma ir 10 kg/ha. Sēšanu veic, izmantojot graudzāļu sēšanai paredzētas sējmašīnas. Pēc sēšanas augsni pieveļ. Pavasarī īsi pirms sēšanas nezāļu iznīcināšanai lietojami sistēmas iedarbības herbicīdi.

Miežabrāļa audzēšanai ir piemērotas viegli skābas un neitrālas augsnes (pH 5,5–6,5), taču miežabrālis var augt arī skābās augsnēs (pH 4,5–5,5). Koksnes pelnos ir augsta kālija (līdz 10% K), kalcija (līdz 21% Ca) un magnija (līdz 3% Mg) koncentrācija, tāpēc tos var izmantot gan kā kaļķošanas materiālu, gan kā mēslošanas līdzekli. Salīdzinājumā ar kītu (CaCO₃) koksnes pelnu efektivitāte augsnes kaļķošanā ir 40–60% (atkarībā no nepilnīgi sadegušās koksnes, kalcija, magnija un kālija oksīdu daudzuma pelnos). Pirmajā gadā miežabrāļa sējumiem dod 40–60 kg/ha N slāpekli saturošu mēslojumu. Otrajā gadā laukus mēslo ar 60–90 kg/ha N. Arī turpmākajos gados N deva ir 60–90 kg/ha gadā. Neitrālās augsnēs ieteicamā pelnu deva ir 2–3 t/ha gadā, skābās augsnēs to var palielināt līdz 10 t/ha. Biežāk izmantotais slāpekļa un fosfora mēslojums ir notekūdeņu dūņas (10 t/ha vienu reizi piecos gados). Izmantojot komplekso minerālmēslojumu, katru trešo vai ceturto gadu ieteicams dot 220 kg/ha mēslojuma (barības vielu attiecība 20N:2P:12K).

Viens no izplatītākajiem kaitēkļiem miežabrāļa plantācijās ir pangodiņš (*Epicalamus phalaridis*), kura kūniņas barojas ar zāles lapu apvalku. Pangodiņš intensīvas savairošanās gados var samazināt miežabrāļa ražu par 50%. Vienlaikus tas novājina augus, tāpēc plantācijās var ieviesties nezāles. Līdz šim Zviedrijā, kur izdarīti novērojumi par šo kaitēkli, pangodiņu invāzijai ir bijis tikai

viēts raksturs, taču pangodiņi var kļūt par nopietnu kaitēkli, palielinoties miežabrāļa plantāciju platībām. Miežabrālis ir izturīgs pret ugunsgrēkiem. Pēc plantāciju izdegšanas augsni esošie sakņēni dzen jaunus asnus un platība strauji atzēļ no jauna. Miežabrālis ir izturīgāks pret applūšanu nekā citas Latvijas stiebrzāļu sugas, tāpēc to var sēt applūstošās pļavās. Miežabrāļa dzinumi saglabājas zem ūdens, un, beidzoties paliem, tie strauji sazeļ, izkonkurējot pārējās sugas, kas atjaunojas lēnāk.

Miežabrāļa ražošanas cikls, pļaujot vasarā zaļmēslojumam, ir 5–7 gadi, maksimālo ražu parasti iegūst trešajā gadā. Pļaujot rudenī (pēc sēklu nobriešanas un izsēšanās) kurināmā sagatavošanai, ražošanas cikls sasniedz 30 gadus. Optimālais pļaušanas augstums ir 15 cm. No ekonomiskā viedokļa miežabrāli ir izdevīgāk pļaut pēc iespējas zemāk, jo dzinumu lejasdaļā ir koncentrēta liela daļa biomasas. Miežabrāli pļauj vienu reizi gadā, izvēloties pļaušanas laiku atkarībā no klimatiskajiem apstākļiem un tehnikas pieejamības:

- pēc augu pieauguma apstāšanās (augustā vai septembrī),

- īsi pirms sniega uzsnigšanas (vēlu rudenī),

- pēc sniega nokušanas (agrā pavasarī).

Uz kūdras augsnēm ražas novākšana no lauka jāveic, kamēr augsne sasalusi, uz noturīgām minerālaugsnēm to var darīt arī vēlāk. Kurināmā sagatavošanai rudenī nopļauto miežabrāli ziemā savāc kopā un tin rituļos, līdzīgi kā salmus. Vēlāk šos rituļus izmanto siltuma un elektroenerģijas ieguvei presētu salmu vai birstošas biomasas kurināmā katlos. Miežabrāli var izmantot kurināmo briķešu un granulū ražošanai. Ražas novākšanai lieto lauksaimniecības mašīnas, kas paredzētas salmu un siena novākšanai, veidojot rituļus vai ķīpas. Tāpēc saimniecībās, kas nodarbojas ar siena sagatavošanu, miežabrāļa audzēšanai nav jāiegādājas papildu tehnika. Rituļos vai ķīpās safasēto miežabrāļa biomasu var ilgstoši uzglabāt patēriņa vietā. Lai kurināmais nesamirktu, to ieteicams apsegt. Ja miežabrāļa plantācijas atrodas netālu no patēriņa vietas, sapresēto kurināmo pārved no lauka tieši uz patēriņa vietu ar traktoru bez pārkraušanas lauka malā. Ja plantācija atrodas tālu no patēriņa vietas (vairāk nekā 10 km), rituļu pārvešanai no lauka malas izmanto kravas mašīnas. Rituļu vešanai var pielāgot šķeldu konteinerus, baļķu vedējus un lauksaimniecībā izmantojamās kravas mašīnas.

✓Izmaksas

Miežabrāļa un kārkļu plantāciju ierīkošanas izmaksas būtiski atšķiras. Stādmateriāls, kā arī stādīšanas un kopšanas izmaksas kārkļiem ir būtiski lielākas, tomēr ilgtermiņā, ņemot vērā lielāku biomasas pieaugumu un augstāku kurināmā cenu, izdevumu un ieņēmumu bilance izlīdzinās.

Kopējās miežabrāļa plantācijas izmaksas iekoptā lauksaimniecības zemē, ņemot vērā vidējās pakalpojumu cenas Latvijā, ir apmēram 350 Ls/ha. Pārreķinot uz plantācijas mūžu, kopējās ierīkošanas izmaksas ir 3,5 Ls/t saunas.

Kārķu plantācijas ierīkošanas izmaksas sastāda līdz 1000 Ls/ha. Pārēķinot uz plantācijas mūžu, kopējās izmaksas sastāda 3,5 Ls/t sausas.

Atbalsts energokultūru audzēšanai

Atbalsts enerģētiskajiem kultūraugiem ir viens no instrumentiem Eiropas Savienības Biodegvielas stratēģijas mērķu sasniegšanā. Maksājuma mērķis ir atbalstīt lauksaimniekus, kas audzē kultūraugus ar augstu enerģētisko vērtību ar mērķi pārstrādāt enerģētiskajos produktos – siltuma enerģijas, biodegvielas u.c. ieguvei. Atbalsta piešķiršanas kārtību nosaka Ministru Kabineta noteikumi Nr. 269 (17.04.2007.) „Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai tiešā atbalsta shēmu ietvaros”.

Latvijā atbalsts par enerģētiskajiem kultūraugiem tika ieviests, piemērojot enerģētisko produktu izejmateriālu savācēju un pirmo pārstrādātāju atzīšanas sistēmu. Lauksaimnieki atbalstu var saņemt, ja ir noslēgts līgums ar atzītu savācēju vai pirmo pārstrādātāju. Faktiski šī sistēma ir pakārtota tradicionālo lauksaimniecības kultūraugu (graudaugu un rapša) audzētāju vajadzībām, lai novērstu iespēju, ka lauksaimnieki saņem energokultūru atbalsta maksājumu un realizē izaudzēto produkciju pārtikas produktu ražotājiem. Šāda sistēma neizslēdz arī daudzgadīgo

energokultūru audzēšanas iespējas, jo gan tehnikas īpašnieks, kas veic energokultūru pļaušanu un smalcināšanu, gan patērētājs (piemēram, siltumapgādes uzņēmums) var reģistrēties kā savācējs vai pirmais pārstrādātājs.

Uz atbalstu par enerģētiskajiem kultūraugiem var pieteikties, ja saimniecībā audzē kultūraugus, no kuriem ražo enerģētiskos produktus. Lai saņemtu atbalstu par enerģētiskajiem kultūraugiem, papildus citiem nosacījumiem, jānodrošina vismaz reprezentatīvās ražas apjoms (tabula).

Kārķu plantācijās krājas pieaugums gadā vidēji ir 8 t/ha, bet labi koptās plantācijās Latvijas klimatiskajos apstākļos – līdz 14 t/ha. Savukārt miežabrāļa sējumos krājas pieaugums gadā, neskaitot tehnoloģiskos zudumus, ir 4–6 t/ha. Kārķu un miežabrāļa reprezentatīvā ražība Somijā un Zviedrijā ir vismaz 4 t/ha. Tas liecina, ka Latvijā, atbalstot viengadīgo kultūraugu audzēšanu, nevis daudzgadīgās energokultūras, ES finansējumu izmanto vismaz divas reizes neefektīvāk nekā Skandināvijas valstīs un pārējās Baltijas valstīs. Kārķus un miežabrāli, tāpat kā graudaugus un rapsi, var izmantot šķidrā un gāzveida kurināmā ražošanai, tāpēc nav pamata uzskatam, ka šo augu enerģētiskā pievienotā vērtība ir mazāka, nekā tradicionālajiem kultūraugiem.

Enerģētisko kultūraugu reprezentatīvās ražības 2008. gadā

Enerģētiskais kultūraugs	Reprezentatīvā ražība, t/ha
Vasaras rapsis	1,09
Ziemas rapsis	1,69
Vasaras kvieši	2,18
Ziemas kvieši	2,18
Rudzi	1,65
Vasaras mieži	1,53
Ziemas mieži	1,53
Triticāle	1,59

Atbalsta saņemšanu par daudzgadīgo energokultūru audzēšanu ierobežo vairāki pašreiz spēkā esošie nosacījumi. Pirmkārt, daudzgadīgās energokultūras neatbilst vienotā platības maksājuma prasībām, jo stiebrzaļu plantācijās ražas novākšana notiek ziemā, nevis vasarā, bet kokaugu vai krūmu plantāciju gadījumā platība tiek aizaudzēta ar krūmiem, kas ir pretrunā ar VPM saņemšanas noteikumiem. Otrkārt, maksimālo ražu no daudzgadīgajām energokultūrām var iegūt tikai, sākot ar otro vai trešo gadu, attiecīgi, vismaz vienu vai divus gadus pēc platību reģistrēšanas par energokultūrām lauksaimnieki nevarēs nodrošināt enerģētisko produktu piegādes.

Lielākajā daļā ES valstu atbalstāmo enerģētisko produktu sarakstā iekļautas arī cietās biodegvielas – šķeldas, koksnes granulas, briketes u.c. materiāli ar augstu enerģētisko vērtību. Latvijā akceptētais produktu ar augstu enerģētisko vērtību saraksts praktiski izslēdz citās ES valstīs tradicionālo energokultūru (miežabrāļa, kārķu un apses) audzēšanas iespējas.

Energokultūru audzēšanas perspektīvu novērtējums

Latvijā vēl ir lielas neizmantoto lauksaimniecības zemju platības, kas piemērotas energokultūraugu audzēšanai un apsaimniekošanai.

Analizējot enerģētiskās koksnes pārstrādes tehnoloģijas, jāņem vērā, ka Latvijas apstākļos galvenajā un krājas kopšanas cirtēs iegūtie enerģētiskās koksnes resursi ir jāžāvē un jāšķeldo mežā augšgala krautuvē. Tālāk ar autotransportu šķeldas pārved uz patēriņa vietu. Katra pārkraušanas reize un šķeldu uzglabāšana rada papildu izmaksas, tomēr pagaidu uzglabāšana lielākos terminālos pirms šķeldu realizācijas var būt izdevīga tad, ja kurināmā cenai ir izteiktas lielas sezonālas svārstības.

Liela jaudas dedzināšanas iekārtas jānodrošina ar nepārtrauktu resursu pieejamību, kas savukārt veicina resursu uzkrājuma veidošanos dedzināšanas iekārtas teritorijā. Vasaras sezonā šķeldu rezerves dedzināšanas iekārtas teritorijā būs mazākas, bet ziemas sezonā tās palielināsies.

Lai novērstu šķeldu mitruma palielināšanos un enerģētiskās vērtības samazināšanos, tās jāuzglabā labi vēdināmās vietās un jānodrošina aizsardzība pret lietu, sniegu un citiem nokrišņiem. Sagatavoto šķeldu mitruma saturs uzglabāšanas laikā nedrīkst pārsniegt 30–35%. Ja mitruma saturs pietuvojas 50%, šķeldu masā sākas kompostēšanās un anaerobās biodegradācijas procesi, līdz ar to paaugstinās temperatūra un var notikt pašizdegšanās.

Koksnes kurināmo, salīdzinot ar citiem kurināmā veidiem, iegūtās siltumenerģijas pašizmaksā salīdzinoši liels ir kapitālieguldījumu īpatsvars, tāpēc, lai palielinātu koksnes konkurētspēju ar dabasgāzi, kas īstermiņā varētu konkurēt ar biomasas sadedzināšanas iekārtām, atbalsts visvairāk nepieciešams investīcijām apkures sistēmās.

Malkas sadedzināšanas katli mazās siltumapgādes sistēmās ir lētāki par šķeldu katliem, bet to efektivitāte ir mazāka. Bez tam malkas cena aug daudz straujāk nekā šķeldu cena, bet tās apjoms tirgū samazinās. Tāpēc siltumapgādes sistēmās, kas izmanto malku, nākotnē jāaplāno pāreja vai nu uz sliktākas kvalitātes kurināmo – šķeldām, ar lielākām kapitālizmaksām, vai „smalkāku” kurināmo – granulām vai briketēm, ar salīdzinoši mazākām kapitālizmaksām un lielām procesu automatizēšanas iespējām.

Patērētāja puses problēmu raksturīgs piemērs ir tehniskās prasības kurināmajam – katlumājās, arī lielākajās, prasti netiek uzstādītas šķeldošanas iekārtas, tāpēc tās var iepirkt tikai jau sagatavotu kurināmo. Līdz ar to šķeldu patērētāji centralizētajā siltumapgādē nevar izmantot priekšrocības, ko sniedz mežizstrādes atlieku saiņošanas tehnoloģija un elektrisko drupinātāju lietošana. Katlumājas nevar uzkrāt sašķeldotu kurināmo ilgākam laikam, jo tās izmanto materiālu ar mitrumu 50%, kas uzglabāšanas laikā var sakarst un aizdegties.

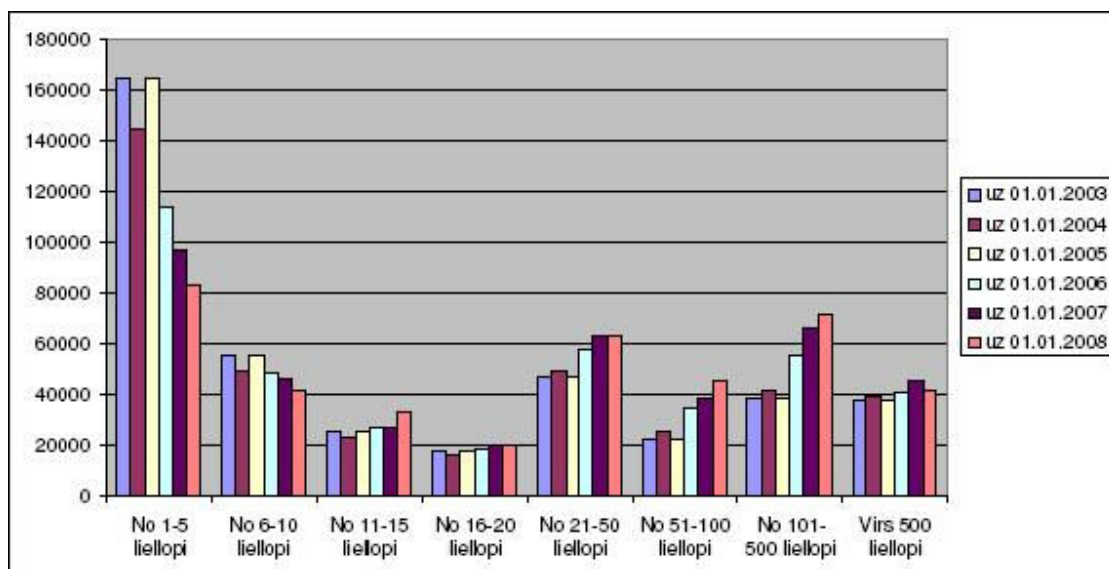
Vērtējot ieņēmumu un izdevumu attiecību, jāņem vērā, ka, audzējot stiebrzāles, iegūst kurināmo ar ļoti zemu mitruma saturu, kas bez iepriekšējas žāvēšanas izmantojams granulū vai briķešu ražošanai. Arī kārķu koksni var izmantot “koncentrētāka” kurināmā ražošanai, taču vispirms ir jāveic tās žāvēšana, kas prasa papildu enerģijas patēriņu. Tāpēc miežabrāli ekonomiski izdevīgāk izmantot granulū vai briķešu ražošanai, bet kārķu koksni sadedzināt apkures katlos.

Sagatavoja LLKC
Augkopības nodaļas vadītāja
Ingrīda Grantiņa

LOPKOPIĀ

Biežāk pieļautās kļūdas piensaimniecībā

Šajā un turpmākajos „Lauku Lapas” numuros informēsim par biežāk pieļautajām kļūdām piensaimniecībā. Šoreiz par vispārējo situāciju piensaimniecībā un pareizi izvēlētiem govju guļvietu izmēriem. Piensaimniecību struktūra Latvijā ir dažāda (1. attēls).

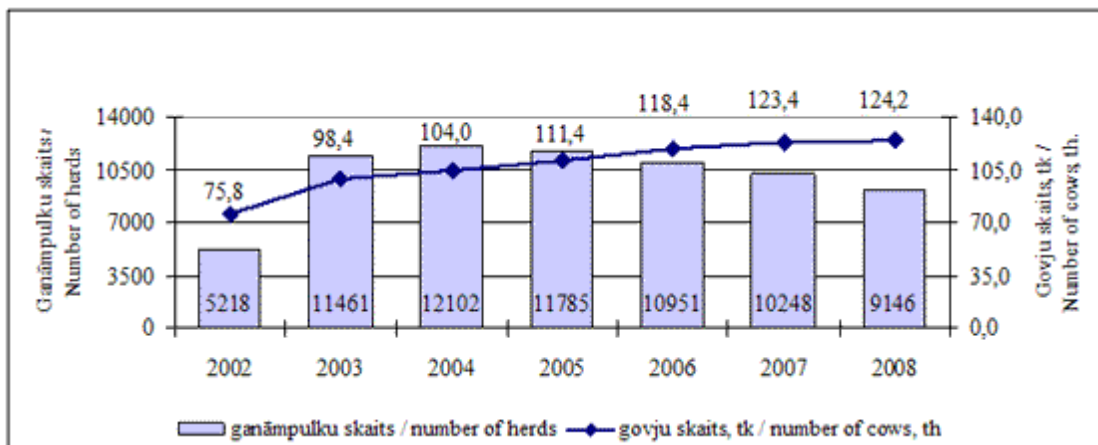
Avots: LDC

1. att. Piensaimniecību lielums Latvijā no 2003. līdz 2008. gadam

No diagrammas ir redzams, ka Latvijā piensaimniecība ir sadrumstalota. Ļoti liels piensaimniecību īpatsvars ir mazās saimniecībās ar 1–5 govīm. Pieredze rāda, ka mazām saimniecībām ir mazi ražošanas apjomi, zema konkurētspēja, arī samaksa par saražoto produkciju ir zemāka nekā lielajām saimniecībām, ko pārstrādes uzņēmumi pamato ar lielām transporta izmaksām. No 2005. gada ir vērojams mazo saimniecību skaita samazinājums, bet lielāku saimniecību (sākot jau ar 11–15 liellopiem saimniecībā) palielinājums. 2007. gadā

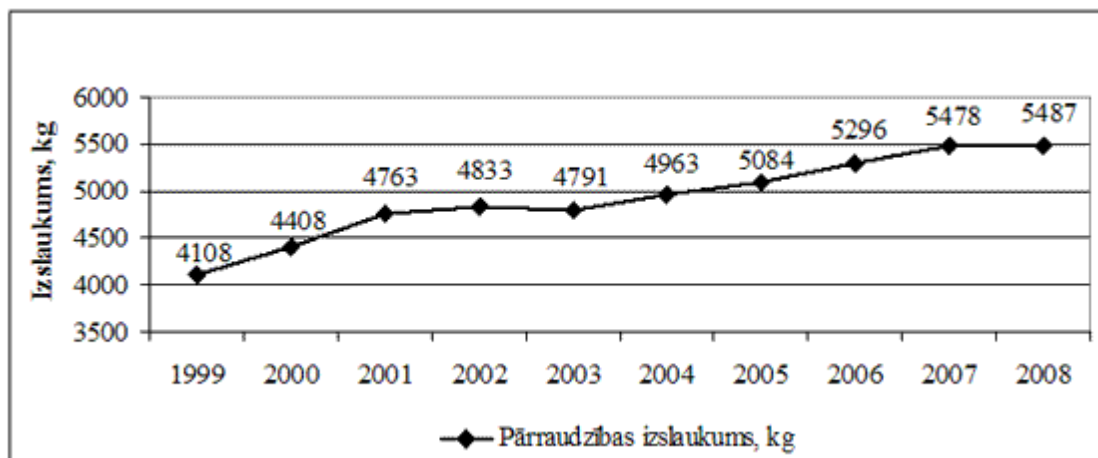
nedaudz ir samazinājies to saimniecību skaits, kurās ir vairāk par 500 liellopiem. Skaita samazinājuma iemesli ir dažādi. Galvenie no tiem varētu būt neapdomīgi piesaistīti un izlietoti kredīt līdzekļi, lopbarības izmaksu sadārdzinājums, energoresursu cenu kāpums, mazražīgs ģenētiskais materiāls, kā arī lauksaimniecībā nodarbināto vecums. Līdzīga tendence ir vērojama arī saimniecībās attiecībā uz slaucamo govju īpatsvaru Latvijas piensaimniecībās.

Avots: LDC

2. att. Slaucamo govju skaits un ganāmpulku skaits Latvijā no 2002. līdz 2008. gadam

Pēdējos gados Latvijas piensaimniecībā bija vērojamas pozitīvas attīstības tendences. Lai gan saimniecībās ganāmpulku skaits ir samazinājies, palielinājies slaucamo govju skaits. Piensaimniecības nozarei stabilizējoties, Latvijā 2008. gadā vērojams neliels piena izslaukums.

Avots: LDC

3. att. Izslaukuma dinamika Latvijā no 1999. līdz 2008. gadam

Tomēr ne vienmēr dzīvē viss norit, kā plānots. Palielinoties dzīvnieku skaitam saimniecībās, piensaimniekiem bija nepieciešams piesaistīt lielas investīcijas, lai sekmīgi varētu saimniekot. Taču daudzi saimnieki neapzinājās savas iespējas. 2007. gadā strauji paaugstinājās energoresursu cenas, līdz ar to pieauga lopbarības izmaksas un piena pašizmaksa, samazinot ieņēmumus no piensaimniecības. Apmeklējot daudzas Latvijas piensaimniecības, bija vērojams, ka piensaimniekiem un lopkopības speciālistiem dažkārt nebija

zināšanu un pieredzes saimniekot jaunajos apstākļos, tādēļ dažās saimniecībās sāka trūkt finanšu līdzekļi, kuru dēļ tās bija spiestas saimniecisko darbību pārtraukt.

☑Neprecīzi plānots un īstenots piena fermas projekts

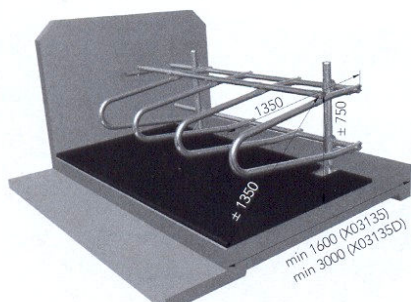
Nevienam nav noslēpums, ka modernās tehnoloģijas ir dārgas, tāpēc to izvēli konkrētai saimniecībai vajadzētu uzticēt profesionāļiem. Neapšaubāmi,

jāizglītojas arī pašiem saimniekiem. Piensaimniecību apmeklējumos esmu novērojis, ka ļoti daudz problēmu rodas, neprecīzi plānojot un īstenojot piena fermu projektus, tādēļ pēc kāda laika, ir jāiegulda lieli finanšu līdzekļi, lai novērstu būvniecības defektus, jo tie ietekmē dzīvnieku veselību, komfortu, bieži ir par iemeslu sliktākai iegūtās produkcijas kvalitātei. Ne vienmēr tā ir saimnieka vaina. Būvdarbi ne vienmēr ir paveikti labā kvalitātē (piemēram, nelīdzeni ieklāts betona segums

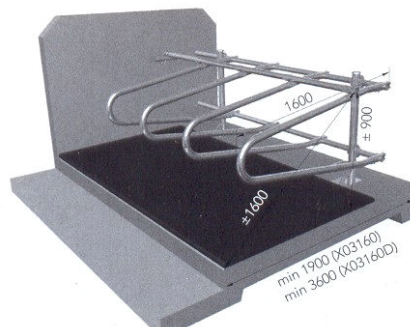
govju ejās, neatbilstoši govju gulvietu izmēri, neapdomīgi izvēlēts fermas aprīkojums, nepareizi izplānotas ražošanas telpas no veterināri sanitārā viedokļa).

Govju un teļu gulvietu izmēri

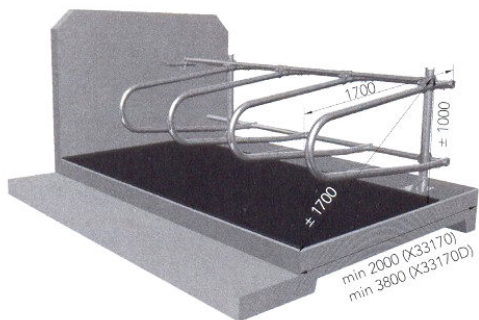
Projektējot piena fermu, ir svarīgi ievērot optimālos govju un dažāda vecuma audzējamo telišu grupu gulvietu izmērus (4.–7. attēls).

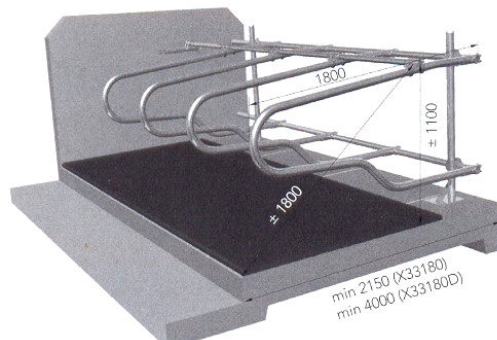
4. att. Gulvietas jaundzīvniekiem, kurus no 1–5 mēnešu vecumam tur brīvājās turēšanas sistēmās

5. att. Gulvietas jaundzīvniekiem, kurus no 5–12 mēnešu vecumam tur brīvājās turēšanas sistēmās

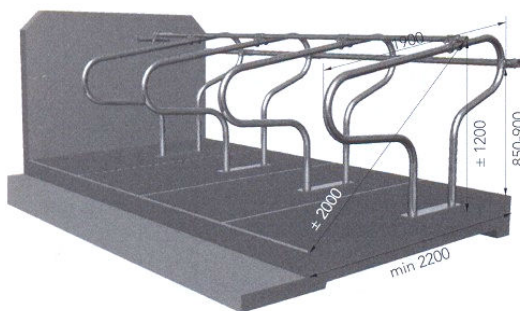
6. att. Gulvietas telītēm vecumā no 10 līdz 16 mēnešiem, kuras tur brīvājās turēšanas sistēmās

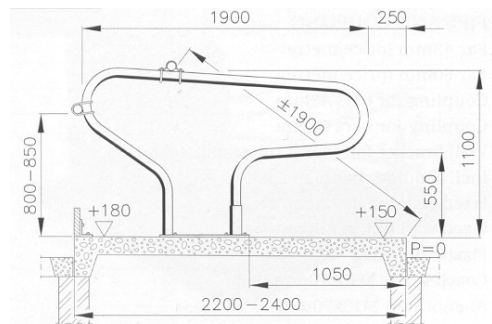
7. att. Gulvietas telītēm vecumā no 16 līdz 22 mēnešiem, kuras tur brīvājās turēšanas sistēmās

Slaucamajām govīm jāparedz regulējamas gulvietas (8., 9. attēls). Tam var būt dažādi tehnoloģiskie risinājumi, tāpēc ir būtiski izvēlēties tādu, kas dotu iespēju regulēt govju gulvietas garumu, platumu, skausta stieņa augstumu. Šāda veida gulvietu regulēšana ir nepieciešama tāpēc, ka govīm ir atšķirīgi ķermeņa izmēri un dzīvmasa.

Mikstās gulvietas

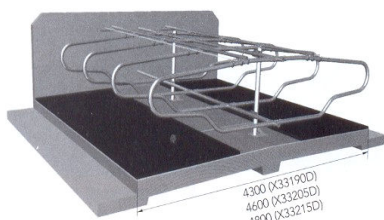
8. att. Mikstās sērņveida gulvietas

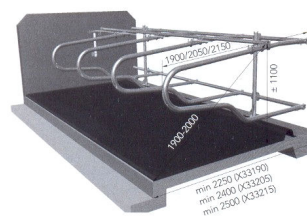
9. att. Sērņveida gulvietu izmēri

Kubiskās augsta komforta guļvietas slaucamām govīm

Guļvietas slaucamām govīm ar dzīvmasu 500–600 kg (10., 11. attēls):

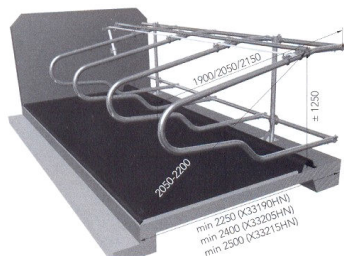

10. att. Kubiskās guļvietas

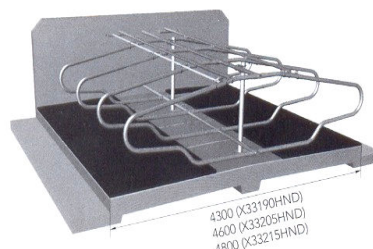

11. att. Kubisko guļvietu izmēri

Guļvietas slaucamām govīm ar dzīvmasu, lielāku par 600–700 kg (12., 13. attēls):

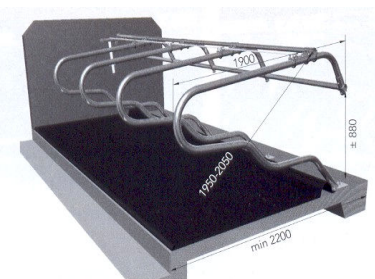

12. att. Kubisko guļvietu izmēri

13. att. Kubiskās guļvietas

Optimālas kubiskās augsta komforta guļvietas slaucamām govīm ar vidēju dzīvmasu – 500–650 kg (14. attēls):

14. att. Kubisko guļvietu izmēri

15. att. Netīras guļvietas

Dzīvniekiem ir jānodrošina pietiekami augsti komforta apstākļi, jo no tā ir atkarīga to veselība un produktivitāte. Nepārdomātu konstrukciju izvēle saimniecībās bieži noved pie neatgriezeniskām problēmām, kuru atrisināšanai nepieciešami lieli finanšu resursi.

Daži piemēri:

- ja guļvietas ir par garu, tās vienmēr būs netīras (15. attēls), līdz ar to fermā veidosies sliktā sanitārā situācija, dzīvnieki biežāk slimos ar infekcijas slimībām (īpaši ar infekciozas izcelsmes dzimumorgānu slimībām), būs sliktā piena kvalitāte (paaugstināts somatisko šūnu un baktēriju skaits pienā), govīs nelabprāt gulēs. Lai govju guļvietas vienmēr uzturētu tīras, nepieciešams papildu darbaspēks;
- ja guļvietas ir par īsu, govīm ir grūti piecelties, tās guļ nelabprāt vai iekārtojas guļvietā šķērsām.

☑Kā rīkoties, ja notikusi kūts rekonstrukcija?

Sākumā govju stāvvietu izmēri jāpalielina par 2–3% no optimāli nepieciešamajiem lielumiem, lai dzīvnieki pierastu pie jaunajiem apstākļiem. Pēc pirmā mēneša,

kad dzīvnieki ir pieraduši pie jaunajiem apstākļiem, jāveic guļvietu regulēšana atbilstoši konkrētajiem apstākļiem un katrai dzīvnieku grupai.

☑Kādu brīvās turēšanas tehnoloģijas govju guļvietu veidu labāk izvēlēties?

Brīvās turēšanas tehnoloģijās lieto šādus guļvietu veidus:

- matraču sistēmas,
- pildītās guļvietas ar pakaišiem,
- dziļos pakaišus.

Katram veidam ir savas priekšrocības un trūkumi. Turot govīs uz matraču sistēmām, vienmēr jālieto smalcināti pakaiši. Ja pakaišiem izmanto salmus, tiem jābūt sasmalcinātiem 3–8 cm garumā, uzklātiem uz matrača vismaz 3–5 cm biežā kārtā; pakaišu daudzums katru dienu jāpapildina. Ja govīs visu laiku ir turētas piesietas, un tās pārvieto uz brīvās turēšanas tehnoloģijas matraču sistēmām, ganāmpulkā var palielināties dzīvnieku saslimstība ar kāju slimībām.

To cēloņi var būt

- nepierasta vide;
- cieti matračī guļvietās (var radīt locītavu iekaisumus elkoņa un lecamo locītavu apvidū);
- biežs traumatisms (īpaši sākumā), līdz ar to pieaug risks infekcijas slimību straujākai izplatībai ganāmpulkā, tāpēc ir jānodrošina lielāka tīrība, precīza dzīvnieku uzskaitē dažādu manipulāciju veikšanas laikā.

Turot govīs brīvās turēšanas sistēmās, ja izmanto ar smiltīm pildītas guļvietas, jāatceras, ka

- smiltis ir abrazīvs materiāls, kas samazina kalpošanas laiku sūkņu sistēmām un mēslu izvākšanas iekārtām;
- govīs ar kājām no guļvietas iznes ārā līdz 20 kg smilšu dienā;
- smiltīm jābūt sausām; ja tās būs mitras ziemas apstākļos guļvieta būs cieta un dzīvnieki negulēs guļvietā, bet mēslu ejās;
- lietojot govju guļvietās amortizācijas materiālus, tiem jābūt pārklātiem vismaz ar 7–12 cm biezu smilšu slāni;
- smiltis nedrīkst saturēt māla piejaukumu un oļus, tām ir jābūt smalkām (sijātām);
- smiltīm ir jābūt vienmērīgi izlīdzinātām pa visu guļvietu.

Noteikumi, kas jāievēro, turot govīs brīvās turēšanas sistēmā, ja tiek izmantotas guļvietas, kuras tiek pildītas ar salmiem:

- salmiem obligāti jābūt sasmalcinātiem (5–2 cm);
- jāizveido blīvs matracis: grants kārtā, dzēsto kaļķu kārtā 3–5 cm, salmi 5–10 cm, dzēsto kaļķu kārtā, salmi 5–10 cm;
- guļvieta pēc iespējas ātrāk jāpiepilda ar salmu un dzēsto kaļķu kārtojumu;
- salmi un dzēstais kaļķis guļvietās jāpapildina katru otro dienu;
- nav pieļaujama mēslu atrašanās govju guļvietās, tie jātīra vairākas reizes dienā;
- labāk izvēlēties rapšu salmus (ja nav, tad jebkuru ziemāju);
- tīrot ar salmiem pildītas guļvietas, iespējams aizdambēt šķīdirmēslu šahtas, tādēļ šķīdirmēslu sūkņiem jābūt aprīkoti ar priekšgriezējnažiem;
- ja salmu guļvietas būs mitras un netīras, saimniecībā esošajām slaucamajām govīm palielināsies risks saslimt ar infekcijas slimībām, pasliktināsies piena kvalitāte (palielināts somatisko šūnu skaits pienā un bakteriālais piena piesārņojums).

Noteikumi, kuri jāievēro saimniecībām, turot govīs brīvā turēšanas sistēmā dziļajās kūtīs:

- nepieciešama liela platība (m^2), lai dzīvnieki justos brīvi;
- dzīvniekus vēlams atragot (Latvijā dzīvnieku ārējā izskata maiņas operācijas ir aizliegtas. Atragot liellopus Latvijā drīkst tikai ganāmpulkos, kuros ir iepriekš veikta atragošana, pirms stājies spēkā dzīvnieku aizsardzības likums, vai gadījumos, ja liellopa atragošanai ir pamatots iemesls – nolauzts rags, stipra asiņošana, dzīvnieks ir bīstams un apdraud cilvēku veselību);
- jānodrošina liels pakaišu daudzums;

- guļvietā jābūt vismaz 30 cm biežai, brīvai salmu kārtai;
- pakaiši jālieto labas kvalitātes sausi, nepelējuši salmi;
- jābūt ierīkotiem pastaigu laukumiem, kur dzīvniekiem uzturēties kūts tīrīšanas laikā;
- jānodrošina pietiekams daudzums sauso pulverveida dezinfekcijas līdzekļu, lai varētu ierobežot dzīvnieku novietnē esošo patogēno mikrofloru.

Brīvās turēšanas sistēmu fermu aprīkojums katrai saimniecībai var būt atšķirīgs. Tomēr, pēc pasaulē veiktajiem novērojumiem, ierīkojot brīvās turēšanas sistēmas slaucamo govju novietni, jāņem vērā vairāki būtiski aspekti:

- 1) novietnes apgaismojumam (dabiskais + mākslīgais) jābūt 40 luks/m²;
- 2) dzīvnieki nedrīkst ciest no caurvēja;
- 3) karstajā periodā jānodrošina govju atvēsināšana, lai dzīvnieki neciestu no karstuma stresa. Fermās jāierīko dabiskā ventilācija; ja tā nespēj nodrošināt pietiekamu gaisa apriti, jāuzstāda tādi ventilatori, kuru darbība novietnē nodrošina gaisa plūsmu 2 m/s. Noslēgtās telpās atsūknētā gaisa vilkmes ātrumam vasarā jābūt <10%, ziemā – 3–5%;
- 4) novietnes jāaprīko ar dzīvnieku skaitam atbilstošām neaizsalstošām dzirdināšanas iekārtām. Turot govīs brīvā turēšanas sistēmā, nepieciešamas divas dzirdnes uz vienu grupu (katru savā galā). Ierīkojot ūdens apgādes sistēmu, jāseko lai 1 min laikā ūdens caurplūde sistēmā būtu 20–28 litri. Ja dzīvnieki jutīs slāpes, nenovēršams būs izslaukuma samazinājums. Lai govīs spētu sarāžot vienu litru piena, tai ir nepieciešams uzņemt 4–5 litrus ūdens. Turot govīs piesietas, uz divām stāvvietām paredz vienu dzirdni (ūdens caurplūde sistēmā 20–28 litri);
- 5) problēmas saistībā ar slaukšanas iekārtām:
  - būvniecības kļūdas – montāžas kļūdas (izslauktajam pienam paštecē jāteik uz piena savākšanas vietu);
  - neatbilstošas jaudas slaukšanas iekārta;
  - nesavlaicīgi veikti slaukšanas iekārtu remontu un apkopes (apkopes ieteicams veikt divas reizes gadā, vismaz vienu reizi gadā);
  - slaucēju neprofesionāla darbība ar slaukšanas iekārtām;
  - slikti funkcionējoša slaukšanas iekārta;
- 6) mēslu izvākšanas iekārtas jāizvēlas atbilstoši dzīvnieku skaitam, novietnes tipam, mēslu veidam. Nav pieļaujamas montāžas kļūdas (skrēpera trose ir par augstu), nelīdzenas skrēperu ejas.

Mēsli jāizvāc no kūts regulāri, lai dzīvniekiem nodrošinātu sausas, tīras ejas un guļvietas.

Nākamajā „Lauku Lapā” apskatīsim biežāk pieļautās kļūdas dzīvnieku ēdināšanā.

Sagatavoja LLKC Lopkopības nodaļas
konsultants – eksperts veterinārmedicinā
Dainis Arbidāns

